

II. RÁKOCZİ FERENCZ VE TEVABİİNE^[1] DAİR YENİ VESİKALAR

TAYYİB GÖKBİLGİN

İstanbul Üniversitesinde Tarih Asistanı

XVIII. asır başında cereyan eden macar hürriyet ve istiklâl hareketinin kahramanı RÁKOCZİ'ye ait şimdiye kadar neşredilen vesikalar ve yapılan tetkikler birçok ciltleri ihtiva etmektedir [2]. Ateşli bir vatanperver mükemmel bir kumandan ve teşkilâtçı olan Rákoczi'nin Macar istiklâlini tekrar tesis ve Karpatlar havzasında, eski bir mazisi ve zengin bir ananesi bulunan, Macar devletini Habsburg ve Avusturya idaresinden ayırarak, BOCSKAY [3] ve BETHLE N'in [4] telâkkilerine az çok müşabih fakat daha radikal bir şekilde millî yolda ilerletmek istiyen bu hareketi birçok âmillerin tesiriyle muvaffak olamamış, Prens, evvelâ Lehistan'a sonra Fransa'ya ve nihayet Türkiye'ye iltica etmişti.

Rákoczi'nin Türkiye'ye gelişi Avusturya ile vukubulan 1128 (1715) harbinde kendisinden istifade edilmek istenmesi yüzünden olmuş [5]

[1] Ahmed Refik'in koyduğu bu tabiri, kısa ve veciz bulduğumuz için, biz de kullanıyoruz. Karácson İmre Rákóczi-Emigráció sözü ile hepsini kastetmektedir; tevabii için Macarlar bundan başka bujdoso (émigrés, exilé), menekültek (réfugiés, émigrés) de demektedirler.

[2] Bu hususta neşredilen kaynaklar ve etütler hakkında yapılmış bibliyografyalar: I. Emeric Lukinich, *Les éditions des sources de l'histoire hongroise 1854-1930 s. 68-70 Budapest, 1931.*

II. Dr. Karácson İmre, *A Rákóczi-Emigráció török okmányai 1717-1803 s. 158-160 BP. 1911.*

III. Asztalos Miklos, *II. Rákóczi Ferenc és kora s. 488-492 BP. Dante.*

[3] Erdel prensi Bocskay İstván, ölümü 1606.

[4] Osmanlı İmparatorluğuna çok dostane bir şekilde bağlı bulunan Erdel Beyi Bethlen Gábor 1613-1629.

[5] Bu keyfiyeti Ahmed Refik, kısmen Raşit tarihinden naklen, «*Memalik-i Osmaniyyede kiral Rákóczi ve tevabii, İstanbul 1333*» adlı eserinin mukaddimesinde izah etmektedir. Bu hususta Dr. Karácson 1716-1718 harbi esnasında, o zamana kadar ecnebi memleketlerde bulunan, Rákoczi hareketinin baş mümessillerinin, Macaristan'ın taliinin müsait bir istikamete sevkini türk silâhlarından bekledik-

ve bundan sonra ölünceye kadar hayatı (1735) burada, türkler arasında geçmiştir. Bizi bilhassa bu bakımdan alâkadar eden «Râkôczi ve tevabii» hakkında arşivlerimiz birçok vesika ihtiva etmektedir. Bu vadede, yani Türk arşivlerinde buna dair ilk araştırma yapan ve vesika neşreden Dr. KARACSON İmre olmuş, (Türkiye'deki çalışması 1907—1911) [1] sonra da AHMET REFİK Divan-ı Humayun name ve mühimme defterlerinden, buna müteallik diğer kayıtları neşretmiştir. Birincisinin uzun ve yorucu gayretleri, ikincinin şükranına değer mesaisinden sonra Macar istiklâl kahramanlarının Türkiye'deki hayatları oldukça aydınlanmıştı. MİKES'in, Tekirdağ'dan mevhum bir halaya yazılmış olup gerek mülteciler gerekse Türk içtimai hayatına ait birçok malûmatı ihtiva eden mektupları ile birlikte Türkiye'ye dair orijinal vesikalar bunlara münhasır kalıyordu. Halbuki kendisinin 1717—1735, tevabiinin 1803'e kadar ikamet ettiği Türkiye'de, Râkôczi ve tevabiine ait, daha birçok vesaikin bulunacağı tabiidir. Son senelerde yapılan muhtelif arşiv tasnifleri [2] neticesinde bu mevzula alâkadar daha bir takım vesikalar meydana çıkmıştır, ki biz burada bunlardan bahsetmek istiyoruz.

Bu yeni vesikalar şimdiye kadarki tetkikatı değiştirmiş olmamakla ve politik bakımdan meseleye pek mühim birşey ilâve etmemekle beraber Râkôczi ve tevabiinin Türkiye'deki hayatlarına, Türk makamları nezdinde yaptıkları muhtelif teşebbüslere ve bilhassa tahsisat ve aidatlarına dair dikkate şayan malûmat sunmaktadırlar. Bu vesikaları şu suretle tasnif etmek mümkündür:

1 — Mültecilerin tahsisatları (nafaka bahaları) hakkında arzuhâl veya temessükleri.

A: Arzuhâl, muhasebe kayıtları, telhisi hâvi vesikalar [3].

---

lerini ve harbin başladığı esnada, 1716 da (8 zilkade 1128 e ait bir vesikanın mevcudiyetinden anlaşıldığı üzere) Türkiye'de (Hotin ve Belgrat) toplandıklarını kayıt ve 1717 de III. Ahmet'in daveti ve mültecilerin de rica ve ısrarları üzerine Râkôczi'nin onlara iltihak ettiğini ilâve ediyor. Dr. Karacson İmre, A Râkôczi-Emigráció török okmányai 1717-1803 Budapest 1911.

[1] Şahsı ve faaliyeti hakkında Necip Asım'ın Tarihi Osmanî Mecmuası No. 8 deki makalesine müracaat.

[2] Tafsîlât için bk. Dr. Fekete Lajos, *A török Léveltárügy* (Levél. Közl. 1939) (Türk arşiv işleri, macarcadan çeviren Tayyip Gökbilgin, Devlet Matbaası 1939).

[3] 1. İbrahim Müteferrika, 9 muharrem 1138: 18 eylül 1725 (Emirî. III. Ahmet 1791).

2. Bendegân-ı Macarlûyan, 8 muh. 1148: 1 haziran 1735 (vesika 1).

3. İbrahim Müteferrika, 8 muh. 1148: 1 haziran 1735 (Cev. Ha. 6927.)

B: Temessük, muhasebe kayıtları, telhisi hâvi vesikalar [1].

2 — Rákóczi, generaller veya başbuğların herhangi bir iş hakkındaki arzuhalleri.

A: Rákóczi'nin, Eszterházy'nin ölümü vesaire hakkındaki arzuhâl tercümesi (kaime) ve muameleli evrak (vesika 7).

B: General Bercsényi'nin (vesika 8), General Forgách'ın (vesika 9) istidaları.

C: کتخدای باب مجارلویان Horváth Ferenc'in (vesika 10), Başbuğ Mikes'in (vesika 11) arzuhalleri.

3 — Muhtelif yerlere sarfı lâzım gelen paralar hakkında hazine tezkereleri.

A: Rákóczi'ye ait muhtelif harcirahlar [2].

4. Cráky, Zay, İbrahim Mütefferika, جزالان و بکرادکان مجارلویان 27 rebiülev. 1150: 27 Mayıs 1737 (Cev. ha. 5256).

5. Hambereci başı Ahmet paşa, 7 Rebiülah. 1150: 6 haziran 1737 (vesika 2).

6. Mustafa, defterdar vekili, 5 muh. 1151: 26 nisan 1738 (Cev. ha. 114)

7. Kralzade Rákóczi (Rákóczi József) 5 saf. 1151: 26 Mayıs 1738 (Cev. ha. 7912).

8. İbrahim Mütefferi a, 9 rebiülev. 1151: 29 haziran 1738 (Cev. ha. 7911).

9. Tursek kaptan, 5 zilka. 1151: 15 Şubat 1739 (Cev. ha. 5456).

10. Rákóczi tevabii, 10 cemaziyülev. 1152: 16 ağus. 1739 (Emiri 1. Mahmut, 16782).

11. Binbaşı Tursek, 2 recep 1152: 1. teş. 1739 (vesik 3).

12. Kralzade tevabii, 21 şev. 1152: 21 I. kân. 1740 (Cev. ha. 4929).

13. Daszti (generalı macarf, 9 muh. 1154: 28 mart 1741 (Cev ha. 3301).

14. Daszti, 29 rebiülev. 1154: 15 haziran 1741 (Cev. ha. 7624).

15. Tursek kaptan, 29 recep 1155: eylül 1742 (Cev. ha. 6609).

16. Tursek, 27 rebiülev. 1158: 30 nisan 1745 (Cev. ha. 6908).

17. İstefan Takaro قره تولا قچی (ماروله، مارون؟)، 23 rebiülahar 1161: 22 nisan 1748 (Cev. ha. 4809).

18. Mikes, 1172: 1758 (Cev. ha. 1808).

19. Baron Ligor بارون لنوویک طایفه مجارلویان 26 şev. 1180: 27 mart 1767 (Cev. ha. 3961).

20. Szakmári András Başbuğ, 9 muh. 1187: 2 nisan 1773 (Cev. ha. 6826).

21. Köszegi زوجة اش یانقو باش 16 rebiülah. 1200: 16 şubat 1786 (vesika 4).

22. Szakmári János Başbuğ, 3 şaban 1215: 20 I. kânun 1800 (Cev. ha. 2362).

23. Szakmári János, 15 şev. 1215: 2 mart 1801 (vesika 5).

[1] 1. Csáky, 24 rebiülah. 1159: 17 mayıs 1746 (Çev. ha. 1154).

2. Janko Baş, 12 cemaziyülah. 1161: 9 haziran 1748 (Cev. ha. 4988).

3. Csáky, 24 saf. 1165: 13 II. kâ. 1652 (vesika 6).

4. Mikes, 6 rebiülev 1163: 28 I. teş. 1659 (Cev. ha. 992).

5. Pápai Antal باشووغ بابااندول باشووغ, 12 saf. 1176: 2 eylül 1762 (Cev. ha. 6041).

6. Nefaro لعارو مجار 25 recep 1178; 19 II. Kâ. 1765 (Cev. ha 3775).

7. Pápai Antal بابا اندون باشووغ, 25 zilcade 1178: 16 mayıs 1765 (Cev. ha. 3778).

8. Köszegi زوجة یانقو باشووغ, 28 rebiülev. 1188: 8 haziran 1774 (Cev. ha. 5176).

9. János ژان باشووغ, 17 cemaziyülev. 1200: 18 mart 1786 (Cev. ha. 4898).

[2] 1. Gelibolu'ya gelen Rákóczi'ye rikâb-ı humayun hazinesinden 480000 akçe verilmesi, 25 zilka. 1129: I. II. teş. 1717 (Emiri III. Ah. 14242).

B: Rákôczi ve tevabiine ait aylık tayinat bedelleri [1].

C: Rákôczi ve tevabii için muhtelif yerlerde tutulan hane icarları [2].

D: Rákôczi'nin nezdine tayin edilen Müteferrika İbrahim, tercüman, çavuşlar ve yeniçerilere ait nafaka bahaları [3].

2. Rákôczi'nin Gelibolu'dan Edirne'ye kadar harcirahı 160000 akçe (1000 kuruş) 5 zilhic. 1129 : 10 11. teş. 1717 (vesika 12).

3. Rákôczi'nin Gelibolu-Edirne harcirahından fazlasının iadesi, gurrei zilhicce 1129 : 6-21 II. teş. 1717 (Emiri III. Ah. 13859).

4. Rákôczi'nin Edirne'den İstanbul'a seyahatı esnasında muhtelif arabaları için, 16 ramazan 1130 : 13 ağustos 1718 (İbnüle. ha. 1329).

5. Rákôczi'nin Edirne'den İstanbul'a harcirahı 160000 akçe, 17 ramazan 1130 : 14 ağustos 1718 (İbnüle. ha. 1329).

6. Rákôczi'nin Edirne'den İstanbul'a seyahatı esnasında muhtelif malzeme için masraf, 17 ramazan 1130 : 14 ağustos 1718 (İbnüle. 1329).

[1] 1. Rákôczi ve Forgách'ın Edirne'de şaban 1130 : tem. 1718 tayinatları (İbnüle. ha. 1329)

2. Rákôczi ve Forgách'ın Edirne'de ramazan 1130 : ağustos 1718 tayinatları (İbnüle. 1329).

3. Kapı kâhyası Horváth Ferenc'in 1131 : 1719 yalına ait iki aylığı (bir aylık 8000 akçe) (İbnüle. ha. 1317).

4. Tekirdağ'ına gelen Eszterházy'nin bir aylık nafaka bahası, 9 şaban 1133 : 5 haziran 1721 (İbnüle. ha. 912).

5. Rákôczi ve tevabiinin bir aylık tayinatları. 26 saf. 1135 : 7 I. Kânun 1722 (vesika 13).

6. Rákôczi ve generallerin saf. 1138 : I. teş. II. teş. 1725 aidatları (İbnüle. ha. 919).

7. Rákôczi ve generallerin cemaziyülah. 1138 : şubat 1726 aidatları (İbnüle. ha. 1419).

8. Rákôczi ve generallerin Tekirdağ'ında rebiülah. 1140 : II. teş. I. kânun 1727 tahsisatları (vesika 14).

9. Rákôczi, generaller ve iki maiyetinin zilka. 1142: mayıs / haziran 1730 tahsisatları (İbnüle. ha. 942).

[2] 1. Rákôczi'nin Edirne'de oturduğu konağın tamir masrafı (64600 akçe) 21 zilhic. 1129 : 20 II. teş. 1717 (vesika 15).

2. Edirne'de tutulan bir evin ramazan 1130 : ağustos 1718 icarı (İbnüle. ha. 1306).

3. Rákôczi, Forgách ve tevabii için Yeniköy'de tutulan evlerin zilka. 1131 : eylül I. teş. 1719 icarları (12920 akçe) (İbnüle. ha. 1329).

4. Rákôczi ve tevabii için Tekirdağ'ında tutulan 24 evin 1136 : 1723/1724 senelerinde muhtelif aylarına ait icar bedelleri (bir aylık 13765 akçe) (İbnüle. ha. 919).

5. Rákôczi ve tevabii için Tekirdağ'ında tutulan 20 evin muh. 1140 : ağustos eylül 1727, rebiülah. 1140 : II. teş. I. Kân. 1727, cemaziyülev. 1140 : I. Kân. 1727 II. Kân. 1728 aylıkları (Emiri III. Ahmet 13823).

[3] 1. Edirne'de Rákôczi nezdindeki 6 çavuşun bir aylık nafaka bahası, 7 zilhic. 1129 : 12 II. teş. 1717 (Emiri III. Ahmet 14522).

4 — Râkôczî'ye, tevabiine ait muhtelif işler hakkında muhtelif makamlara verilen emirler.

A: Buğdan voyvodasına Eszterházy ve Máriássy generaller hakkında (vesika 18 a).

B: Timür hisarı (تیمور حصاری) kadısına ve voyvodasına aynı generallerin oraya iskânları hakkında (vesika 18 b).

C. Eflâk voyvodasına general Csáky hakkında (vesika 18 b).

D: Hotin'e kadar olan yerlerin kadılarına, askerî ve mülkî makamlarına Râkôczî'nin gönderdiği adamın himayet ve siyaneti hakkında (vesika 19).

E: Tekfürdağ kadısına ve yeniçeri serdarına Râkôczî ve generallerinin atlarına kifayet miktarı çayır verilmesi hakkında (vesika 20).

F: Belgrad ve Vidin muhafızlarına Macarlûlardan beşli neferi tertip edilmesi hakkında (vesika 21).

G: Edirne mollasına, Edirne Bostancıbaşısına Râkôczî'nin teva-
biinden فرہ نجھتو ve الماس'ın sorguya çekilmek üzere İstanbul'a sevki hakkında (vesika 22).

H: Eflâk voyvodasına Bükreş'te gizlenmiş olan «Erdel kralının ırkından» غوروق nam Macarlûnun» elde edilmesi (استجلای) hakkında (vesika 23).

2. Edirne'de Râkôczî nezdindeki 6 çavuşun bir aylık nafaka bahaları, 3 ramazan 1130 : 31 temmuz 1718 (İbnüle. ha. 1329).

3. Yeniköy'de Râkôczî nezdindeki 2 çavuşun recep 1131 : mayıs / haziran 1119 ve zilka. 1131 : eylül I. teşrin 1719 aylıkları (İbnüle. ha. 1329).

4. İbrahim Müteferrika ve rüfekasının bir aylık tayinatları, 26 saf. 1135 : 7 I. Kân 1722 (vesika 16).

5. Tekirdağ'ında Râkôczî nezdinde bulunan 80 yeniçerinin 1137 : 1724/1725 senesine ait muhtelif aylıkları (İbnüle. ha. 846).

6. İbrahim Müteferrika ve arkadaşlarının aylıkları, 22 cemaziyülev. 1138 : 26 II. Kân. 1726 (Emirî III. Ahmet 13965).

7. İbrahim Müteferrika ve arkadaşlarının cemaziyülah. 1138 : şubat 1726 aylıkları (İbnüle. ha. 1419).

8. İbrahim Müteferrika ve arkadaşlarının ramazan 1138 : mayıs 1726 aylıkları (Emirî III. Ahmet 14755).

9. Tekirdağ'ında 80 yeniçerinin 1138 : 1725/1726 senesine ait muhtelif aylıkları (İbnüle. ha. 1250).

10. İbrahim Müteferrika ve arkadaşlarının rebiülah. 1140 : II. teş. I. Kân. 1727 tayinatları (vesika 17).

11. Tekirdağ'ında 80 yeniçerinin 1141 : 1728/1929 senesinin muhtelif aylarına ait aylıkları (İbnüle. ha. 1255).

12. Aynı miktar yeniçerinin bir aylığı, 25 rebiülev. 1142 : 18 I. teş. 1729 (Emirî III. Ahmet 14570).

5 — Raporlar :

A: Rákoczi'nin, Avusturya kuvvetleri ile olan harpleri hakkında, İstanbul'daki adamına gönderdiği mektubun hulâsası (vesika 24).

B: İstanbul'daki Avusturya elçiliği başkâtibinin Avrupa devletlerinin siyasî durumu hakkında Babîâli'ye verdiği rapor (vesika 25).

C: Buğdan voyvodası Ligor'un (ليغور) Macaristan meseleleri hakkında gönderdiği rapor (vesika 26).

6 — Hattı Humayunlar (yesika 27, 28, 29).

Rákoczi ve tevabiinin Türkiye'de ikametleri esnasındaki malî vaziyetleri, aldıkları paranın, gördükleri yardımın derece ve nisbeti şimdiye kadar en az meşgul olunan bir meseledir. Bu hususta neşredilen vesikalar ise Karácson'un eserindeki mahdut bazı dokümanlara inhisar etmektedir. Türk arşivindeki son tasnif tecrübelerinin ortaya koyduğu bu materyeller-ki zamanla daha pek çoğu meydana çıkacaktır - hem Macar mültecilerinin malî vaziyetlerini, hem de o devirdeki (XVIII. asrın başları) Osmanlı İmparatorluğu maliyesinin ne surette ve hangi formüller dahilinde işlediğini, kısmen olsun, aydınlatılmaya yarayabilecek mahiyettedir.

Filhakika, Rákôczi hakkında yapılan etütlerde, onun Türkiye'deki malî vaziyetine dair az çok farklı fikirlere rastlıyoruz. Bazı Macar tarihçileri Rákôczi'nin Türlerden çok az para aldığını, bu paranın evinin masraflarını bile karşılamaya kâfi gelmediğini söylüyor ve bu cüz'î meblâğdan, o esnada Lehistan'dan kovulan zevcesine de, mahrumiyet çekmemesi için, az birşey çıkarmak lâzımgeldiğini ilâve ediyor [1]. Diğer biri verilen paranın az olduğunu, Rákôczi'nin Türkiye'de Erdel'deki gibi debdebeli bir hayat yaşadığı hakkında eskiden hâkim kanaatların artık bir efsaneden başka birşey olmadığını zikrediyor [2]. Buna mukabil Mikes «Efendimiz burada büyük bir hürmet görmektedir, kâfi derecede para veriyorlar. O kadar ki Fransa'da altı senede vermedikleri parayı burada bir senede veriyorlar» demektedir [3].

Türk vesikaları üzerinde uzun boylu tetkikatta bulunan Dr. Karácson'un, Mikes'in verdiği bu malûmat hakkındaki şu mutalâasını hakikatın tam bir ifadesi olarak kabul etmek, herhalde, daha doğru olur: «Babîâli Rákôczi'yi Türkiye'ye davet ettiğinden ve mülteci Macarları himayesine aldığından itibaren hemen hemen bir asrı dolduran

[1] Asztalos Miklós, *II. Rákôczi Ferenc és kora, Budapeşt-Dante s. 453.*

[2] Marko Arpád, *II. Rákôczi Ferenc 1676-1735, Bp. 1935 s. 73.*

[3] Karácson, *aynı eser s. 4.*

nesiller devamınca [1] bazan az, bazan çok bir hassasiyetle bunların iâşe ve ibatesi hakkında ihtimam göstermiştir. Mikes'in umumî bir şekilde bahsettiği şeyin sıhhatini vesikalardaki rakamlar bütün teferuatı ile teyit ediyorlar» [2].

Biz de bu hususta bazı rakamlar zikredelim:

Rákóczi'nin 1130 (1717/18) da günde 9021 (İbnüle. 1329), 1140 (1727 28) da 7500 (İbnüle. 1428), 1142 (1729/30) da 4000 (İbnüle. 942) akçe tahsisat (nafaka baha) aldığı görülmektedir. Gelibolu'dan Edirne'ye kadar harcirahı 1000 kuruş yani 160,000 akçe, ertesi sene Edirne'den İstanbul'a kadarki harcirahı da aynı miktardır. (İbnüle. 1329). Ancak bu vesikalardan (aynı vesika) ayrıca, bu seyahat esnasında kullanılan 14 sirem arabası için 18666, öküz arabaları için 53600 akçe sarfedildiğini görüyoruz. Kendisi ve tevabii için Tekirdağ'ında isticar edilen 24 evin (ayda 420 akçe hesabıyla) bir aylığına 13765 akçe verilmektedir (İbnüle. 919). Generallerden, Rákóczi ile birlikte Edirne'de bulunan, Forgách günde 732, Eflâk'ta iken Eszterházy 350, Csáky 300, 1138 (1726) da Máriássy günde 240, Csáky 240, Bercesényi 600 (İbnüel. 919), 1142 (1729/30) de, mültecilerin tahsisatlarında umumî bir tenzilât yapıldıktan sonra, Csáky ve Máriássy günde 180 er akçe almaktadırlar. Mamafi general Csáky'nin 1165 (1751) de yevmî nafaka bahasının 1438 akçe olduğunu görüyoruz (Cevdet. 5892). General Daszti (داسق) [3] günde 260, «بابا يانوس جنرال» [4] lâkabı ile gösterilen (Cevdet. 6926)

[1] Ahmet Refik, Mevzuubahs eserinin mukaddemesinde, I. Mahmud'un, Rákóczi József'in vefatı üzerine, macarların muhafazası hakkındaki, divanı humayun mühimme defterlerinden aldığı, hattı humayûnundan bazı satırlar naklediyor: Aradan bir çok zaman geçmesine rağmen «herhalde مرقة الخمال و مطشئ البال emmaları emrine sarfı vüsat ve kudret edüp bir neferinin rencide-i hatır olmalarından emrime sarfı vüsat ve kudret edüp bir neferinin rencide-i hatır olmalarından ثابت العنايه حذر و بحمايت (methâl 9) demesi Rákóczi'nin hatırasının ne kadar canlı yaşadığını ve tevabiinin terfih edilmesinin ne derecede arzu edildiğini kâfi derecede gösterecek bir delildir.

[2] Karácson, *aynı eser*, s. 4.

[3] Karácson, general Daszti'nin, isminden de anlaşılacağı üzere İtalyan olup Rákóczi József ile birlikte Türkiye'ye geldiğini, onun ölümünden sonra birden bire göz önünden kaybolduğunu söylemektedir (aynı eser s. 116). Karácson'un ona ait neşrettiği vesikalar 1150 : 1738 tarihlidir. Bizim bulduğumuz vesika ise 4 sene sonraya aittir; şu halde daha bie müddet burada rol oynamış demektir.

[4] Ehemmiyetli şahıslar, bu meydana Başbuğ nasbedilen mülteciler, bazı vesikalarda general olarak gösterilmektedir. Meselâ بارون زای جنرال مجار Mikes'in de «جنرال ميكش باش مجارلويان» ünvanını taşıyan bir mührü mevcuttur (Cev. ha. 992). Raşit, sadrazam Ali paşanın (Şehit) Rákóczi ile temasa çalıştığını söylerken «... kâtib-i esrarı olan باباي يانی nam ademini dahi lûtf-u kerem ile tatyip.» (cilt 4. s. 371) ettiğinden bahseder. Daha o zaman mühim bir vazife ifa ettiği söylenen باباي يانی ile buradaki جنرال بابايا يانوس'un aynı şahıs olduğunu söylemeğe lüzum yoktur.

Pápai János 200, kapukethudası Horváth Ferenc evvelâ 120 sonra 80, «مارون زاکي بکرزاده مجاره» ismi ile vesikalarda adı geçen Zay 1148 (1735/36) de 240 (Cevdet. 6926), 1150 (1737/38) ramazanında günde 1740, şevvalde 300 akçe (Cevdet. 5256) almaktadırlar.

Başbuğ olanların ücretleri daha fazladır. «بابا اندول باشبوغ (اندون)» adı ile vesikalarda ismi geçe Pápai Antal 1176 (1762/63) da günde 412, 1178 de (1764/65) 304 (Cevdet. 3778), «زان ولد ساقاری باشبوغ طائفه مجارلویان» 25 (Cevdet 4894), Mikes günde 696 (Cevdet 992) akçe almaktadır. Mamafi buna aykırı olarak günde 30 akçe alan başbuğ da mevcuttur (Cevdet 6826). Yanko baş kaptan 60, Tursek [1] adlı kaptan 70 (vesika 3) akçe almaktadırlar ki, diğerlerine nazaran mütevazi bir ücrettir. Diğer taraftan Rákóczi Edirne'de iken nezdine 6 çavuş tayin edilmiştir. Ramazan 1130 (ağustos 1718) da her biri günde 40, İstanbul'a geldikten ve adetleri de ikiye indikten sonra her biri günde 54 akçe almaktadır. Tekirdağ'ında bunların yanında 80 yeniçeri görüyoruz. Hepsinin bir günlüğü yalnız 240 akçedir (İbnüle. 1255). Bidayetten beri Rákóczi'ye refakat eden İbrahim Müteferrika [2] ise günde 50, tercüman Mustafa 30, iki çavuştan her biri 60 akçe almaktadırlar (vesika 16, 17). Bundan başka Rákóczi ve generallerin atları için Tekirdağ'ında bahası tarafı mirîden verilmek üzere miktarı kâfi çayır tahsis edilmiştir (vesika 20). Bütün bu malûmat, Karácson'un dediği gibi, Mikes'in sözlerini rakamlarla tamamen teyit edecek mahiyettedirler.

Rákóczi ve tevabiine ait malî materyaller veren vesikaların mahiyeti ve cereyan eden muamele hakkında da birkaç söz söylemek isteriz. Zira, bunun, istikbalde hazırlanacak ve tamamen aydınlatılmış olarak ortaya konacak olan, «Osmanlı Devleti Diplomatiği» nin, belki de, küçük bir safhasını teşrihe, veya hiç değilse vaz'a, çalışan bir teşebbüs karakteri olacaktır.

Mevzuubahs vesikalar umumiyetle iki nevidir: Bir kısmı mültecilerden bir veya bir kaçının veya başbuğlarının arzuhalleri ile baş muhasebe kayıtlarını, derkenar ve telhisi, tezkeresi verilmek üzere emri havidirler. Bu neviden olan diğer bir kısmı da İbrahim Müteferrika ve tercümanın imzasını taşımaktadır. Bu vesikalar eğer alınmış bir para için yazılmışsa o vakit «تمسک» oluyor, sonunda «nafaka bahamızı..... yedinden tamamen ahz-ü kabz olunmağla..... yedine işbu temes-

[1] Binbaşı Tursek hakkında Karácson da iki vesika nesrediyor (CVII., CLII). Neşrettiğimiz vesikanın muhteviyatı da orada zikredilmiştir. s. 137.

[2] İbrahim Müteferrika hakkında Dr. Karácson'un makalesine ve tarih Encümeninin zeyline müracaat: *TOEM*. nr. 3 (ağus. 1326).

sük verildi» deniyor. Arzuhalde ise «nafaka bahamın ihsan buyurulması babında.. ferman... Sultanım Hazretlerindedir» kaydı ile nihayet buluyor. Bu arzuhal veya temessük evvelâ baş muhasebeye (işareti ve bazan «keyfiyeti baş muhasebede «görüle, bakıla» manasına gelen bir işaretle» kaydı ile) havale, orada da en son aldığı paranın kaydı derkenar olunuyor. Bu kayıt mafevk bir makam tarafından görüldükten ve tasvip edildikten sonra «hesap ola» kaydı ile alâkadar masaya iade ediliyor ki, burada itası istenen veya alındığı bildirilen aylığın hesabı yapılıyor.

Başmuhasebedeki bu hesapların ifadesi farsça, yazısı siyakattir. Rakamlar bu nevi vesikalarda, bazı istisnalardan sarfınazar, ekseriya alelâde rakamdır. Siyakat rakamları aşağıda bahsedeceğimiz ikinci nevi dokümanlarda, tezkerelerde görülmektedir. Mamafi bu da kat'i değildir. Aynı kâğıt üzerinde hem alelâde rakamın hem de siyakat rakamının mevcut olduğu nadir değildir. Muhasebe i evvelde farsça olarak yapılan bu iki derkenar tamamen klişe şeklinde ve aynı kelimelerden müteşekkildir. Yalnız isimler ve tarihler değişir. Birinci derkenarda evvelâ kimin (در تکفور طاغی مک و امامت شده، در آستانه سادات مکث کرده، در تکفور طاغی (مکث و حالا به آستانه سادات آمده و مکث کردند (تمین به نزد مجارلویان در تکفور طاغی، در نزد راقوچی اوغلی قال زاده تمین شده)، (عن غرة ص سنة ۱۱۵۲ الی غایه شهر رجب سنة منه، (این قدر مبلغ) ne kadar olduğu (واجب عن غرة ج سنة ۱۱۷۸ الی غایه شهر مزبور سنة منه (عن خزینة عامره داده فرموده عن مال کمرک استانبول (تیمین و داده فرموده، عن ید امین کمرک از میر اخذ و قبض کرده، قبودان پاشا (Tursek) kime ve nereye zimmet kaydedileceği (به دین امین مومی‌الیه محسوب شده فرموده، و به دین امین مومی‌الیه عن مال کمرک از میر (بر موجب مهور تمین شده فرموده، (واجب محسوب شده فرموده عن حال مسفور و درکنار و تلخیص و فرمان عالی، بر موجب ۳ قطعه تمسکات مهور مسفورین (و درکنار و تلخیص و فرمان عالی) kayıtlıdır, hesabı yapılmıştır. Günde ne kadar sağ akçe olduğu, müddeti, hasılı darbyn 120 ye taksimi ile (bir kuruş 120 akçe hesap ediliyor) kaç kuruşun defterde mukayyet olduğu bildiriliyor [1]. Bundan sonra «hesap ola» kaydı ile havalesi

تمین مدار ماش طوسک (Tursek) قبودان عن مجارلویان عن اتباع راقوچی اوغلی قرال [1] زاده که پیش ازین عن مال کمرک استانبول تمین شده و حالا واجب عن غرة رمضان ۱۵۱۱ الی غایه شهر مزبور سنة منه این قدر مبلغ عن مال کمرک استانبول واجب داده و به دین امین مومی‌الیه

yapılıp, tezkeresi verilecek olan, hesabı çıkarılıyor [1]. Bunun üzerine telhisi yazılmakta, mevzuubahs kimsenin mevzuubahs zaman için nafaka bahası olan ve miktarı tesbit edilen meblâğın tezkeresi verilmek babında emr-ü ferman reca edilmektedir. Arzuhal veya temessükte olduğu gibi telhiste de tarih yoktur. Telhisdeki imza ise ekseriya okunaksızdır. Ancak baş muhasebe kayıtlarında ayrı ayrı tarih mevcuttur. Bu telhisi müteakip sadrazamın «telhis (arz) mucibince tezkere verilmek emrimdir (buyuruldu)» havalesi ve tezkere yazıldığı vakit, vesikada son muamele olan «تذکره داده» kaydı birer tarih taşımaktadırlar.

Daha muahhar, meselâ 1161 (1748), bazı vesikalarda baş muhasebede eski hesap çıkarıldıktan sonra «با فرمان حفظ اولوان مهرینه مطابقدر» diye ayrıca meşruhat verildiği görülüyor. Bu derkenarın tarihi ve yazısı evvelki kaydinkine tamamen tetabuk ettiği için aynı masada tesbit edilmiş olması kabul edilebilir. Bundan sonra evrakın sadrazama gittiği, onun da «عزتلو دفتردار افندی کوروب اعلام ایلیسون دیو امرمدر» kaydı ile ita edilecek ve tezkeresi verilecek meblâğın tahakkuk ettirilmek üzere baş muhasebeye iade ettiği ve ancak bundan sonra ita emrinin verildiği görülmektedir. Mamafi bu şekli her vesikada, hattâ daha muahhar vesikalarda, bulamıyoruz.

محسوب شده فرموده و برای ایراد و مصرف عن جانب محاسبه اول تذکره خزینه نوشته بر موجب مهور عمر ضحال طوسک قیودان عن مجارلویان و درکنار و تلخیص و فرمان عالی و با فرمان شریف تذکره داده فی ۱۴ شوال ۱۱۵۱

$$\begin{array}{r} \text{فی یوم} \\ ۷۰ \\ \text{ایام} \\ ۳۰ \\ \hline ۱۲۰ \quad | \quad ۲۱۰۰ \end{array}$$

بمحاسب

وجه مشروح اوزره رمضان شریف ایلق — ۱۷ نفقه بها سیچون تاریخ مزبورده یالکز اون یدی بچی غروشه خزینه تذکره سی ویرلدیکی دفترده مقیددر فرمان دولتو عنایتلو سلطانم حضرتلرینکدر فی ۲۹ شوال ۱۱۵۱ (Cev. ha. 5456)

واجب عن غرة شعبان سنة ۱۱۷۸ الی غایة رمضان سنة منه بر موجب ۲ قطه تمسک مهور و مسفور [1]

$$\begin{array}{r} \text{فی یوم} \\ ۳۰ \\ \text{ایام} \\ ۵۹ \\ \hline ۱۲۰ \quad | \quad ۱۷۷۰ \end{array}$$

دولتو، عنايتو (سعادتو) ، Arzuhal veya temessükteki elkap umumiyetle ، دوتلو، عنايتو (سعادتو) ، «وجه تحریر حروف اولدرکه» tarihinden sonraki vesikalarda kısaca «وجه تحریر حروف اولدرکه» yazıldığı müşahede olunuyor. Mamafî bu formül de kat'î değildir. Zira 1180 (1766/67) ve 1200 (1785/86) (Cevdet 3961, 5151) tarihli bu nevi evrakta evvelki elkab yazılmıştır. Buna mukabil telhisdeki elkab hemen tamamen aynıdır : «عرض بنده لیدرکه عرض بنده بودرکه، عریضه بنده لیدرکه، عرض قوللیدرکه»

Bu neviden olan bazı arzuhal sahiplerinin isteği, bazan, tayinatlarının bir gümrükten diğer birine nakledilmesi oluyor. 1161 (1748) tarihli ve [25] imzası ile verilen bir arzuhalde (Cevdet 4809) arkadaşı کاپتان یاقو kaptanla [26] Edirne'de nafaka bahalarını almakta iken arkadaşının tayinatını İstanbul gümrüğü mukataası maline naklettirmesi ile kendisinin de diğer macarların yanına, Tekfürdağı gümrüğüne nakli istenmektedir. Baş muhasebede ayrı ayrı fakat aynı suretle kayıtları çıktıktan sonra vaki telhise müstedinin bu arzusu tasvib edilerek nakline ferman isteniyor, «تلخیص موجبہ نقل اولونمق امرمدر (19 Nisan 1748) ۱۱۶۱ ر سنہ ۲۰» (22 Nisan 1748) ۱۱۶۱ ر سنہ ۲۳ امر داده «تلخیص موجبہ نقل اولونمق امرمدر (19 Nisan 1748) ۱۱۶۱ ر سنہ ۲۰» (22 Nisan 1748) ۱۱۶۱ ر سنہ ۲۳ امر داده derkenarları ile bu keyfiyet kat'iyet kesbediyor. Esasen bütün vesika-

حساب

عروش اسدی

۱۶۰ — ۱۴ — ۱۰

[14.5 kuruş 10 para esedî kuruştur. 120 sağ akçe bir esedî kuruşa tekabül etmekte, bir esedî kuruşun 160 akçe hesabıyla 14.5×160 mukabil tutarı da bazan gösterilmektedir.]

بيك يوز تيمش سكر سنه شمان شريفك غره سندن رمضان غايته كلنجه ايكي آيلق اولوق اوزره حساب اولوندقه يالكز اون درت بچق غروش اون پاره ايدر فرمان دولتو سلطانم حضرتلرينكدر في ۱۳ ذى القعدة ۱۱۷۸ (Cev. ha. 3775).

[25] Bu arzuhâlde «karakollukçu macarlu» lakabını taşıyan ve استفتان لعارو? şeklinde telhiste باروله şeklinde geçen bu ismi Karácson başka bir vesikada Nafero? şeklinde kaydetmektedir (vesika CLIX).

[26] Yanko kaptan Avusturya ile cereyan eden 1737-1739 harplerinde türk ordusunda büyük yararlıklar gösteriyor, bir müddet Edirne'de, Tekirdağ'ında sonra, general Csáky ile geçinemediği için, (Karácson vesika CLXII), İstanbul'da ikamet ediyor. Bu malumatı veren Karácson (s. 145) vesikalarda Yanko baş kaptan diye anılan bu adamın hüviyetine ve menşesine dair bir kayıt bulamadığını ilâve ediyor. Mevzuubahs bu arzuhalde kendisinden bir yerde یاقو کوسکی diye bahsedilmekte, bu itibarla Köszegi ailesine mensup olduğu zannını uyandırmakta ve Karácson'un yalnız zevcesini bu aileden göstermesinin bir yanlışlık olmasını hatıra getirmektedir.

larda mevzuubahs olan yalnız dört gümrük vardır [1]: İstanbul, Edirne, Tekirdağı, İzmir... Mamafi Tekirdağı ve İzmir müstakil değildir: İstanbul gümrüğü mukataatına mülhak Tekfürdağı malı (Cevdet. 2362), İstanbul gümrüğü mukataası mülhakatından İzmir gümrüğü malı (Cevdet. 5151).

Rákôczi mensubininin sonuncularından olan «زان ولد سافاری» Szakmári János'un 1215 (21 II. Teşrin 1800) tarihinde yazdığı bir arzuhâlde, 1197 (1783) senesinde macarluyan başbuğluğuna yevmiye 30 akçe ile tayin ve bu keyfiyet cülûsu humayunda tecdit edildiği halde bir müddetten beri gümrükçü tarafından verilmediği ve hatta geçmişlerin de istirdadına teşebbüs edildiği bildiriliyor ve eskiden olduğu gibi «يك مدار ميسث» olan bu yevmiyenin itası rica ediliyor. Karácson ve Ahmet Refik neşriyatında mevcut olmayan bu vesikadaki baş muhasebenin derkenar ve divanı humayun tercümanının takririnden, biz, mülteciler hakkında 1153 (1740) den sonra Babîâlinin tatbik ettiği muameleyi, Tekirdağı'nda yerleşenlerin miktarını, tayinatın şartı tevcihini vesaireyi öğreniyoruz. Buna göre bu tarihte 44 kişi iskân ve kendilerine «تكفور طاعى كركندن اخذ ايتك محلولونى وقوعنده اخره توجيه اوليوب» «تکفور طاعى کرکندن اخذ ایتک محلولونى وقوعنده اخره توجيه اوليوب» 1740 akçe tayin edilmiştir. Bilâhare bu miktar azalıyor ve nafaka bahaları irad ve masraf için kaleme geldiği vakit de Divanı Humayun tercümanı vasıtası ile hayatta olup olmadıklarının tahkiki esas tutuluyor. Müstedinin nafaka bahasının ise hini tertipte tayin edilenlerden olmayıp sehven tevcih edildiği ve fakat 10 seneden fazla bir zamandır verilmesi ile sehvi sabıkından sarfinazarla itasının muvafık olacağı bildiriliyor (vesika 5).

İkinci nevi vesikalar arzuhallerde mevzuubahs olan hazine tezkereleridir. Küçük kıt'ada olup farsça ibareli ve siyakat rakamlıdır. Kıralın, tevabiinin, İbrahim Müteferrika, tercüman ve kral nezdine tayin edilen neferlerin nafaka bahaları, hane icarları, harcirahları ve sairinin hesabını göstermektedirler [2]. (vesika 12, 13, 14, 15, 16, 17).

[1] Mültecilere ait masrafların bazan doğrudan doğruya hazine-i âmireden (Emiri III. Ahmed 14523) veya rikâb-ıhumayun hazinesinden (Emiri III. Ah. 14242) verildiği vakidir. Bir vesikada (Emiri III. Ahmed 14522) «yüz otuz senesi Edirne cizyesi malinden ola» diğeri birinde de (İbnüle. 1329) «taşra kağıt emini rusumundan ola» denildiği görülmektedir.

اسرمدر
وريله
ثمن خرج راه راقوچى قرال ختمت عواقبه بالخير درحين اوده عن كليولى [2]
الى ادرنه كه عن عطية مكارم عليه حصرت شهربارى عن خزينة ركاب هابون احسان واداه فرموده
الواقع دا سنة ١١٢٩ اين قدر مبلغ عن خزينة طاهره داده فرموده ازان سبب عن جانب محاسبة اول
تذكرة خزينة نوشته بر موجب فرمان على في رسنه ١١٢٩ لـ

Rákóczi ve tevabii hakkında muhtelif yerlere verilen hükümler de gene umumiyetle, malî hususat ön plânda yer tutmakla beraber muhtelif işlere taallük ediyorlar. Bu emirlerden bazıları, o havalide bulunan macar generalleri için Buğdan ve Eflâk voyvodalarına verilmiştir:

General Eszterházy, II. Rákóczi Ferenc'in macar istiklâl hareketinde büyük rol oynamış, teşebbüsün ümitsiz vaziyete düşmesi üzerine, Lehistan'a iltica etmiş ve Szatmár anlaşması (1711) üzerine orada kalmıştı. Pasarofça muahedesiyle biten Türk-Avusturya harbi başladığı zaman davet üzerine Türkiye'ye gelen general bazı harekâta bulunmuş ve Rákóczi'nin Edirne'de, İstanbul'da kaldığı zaman hatta Tekirdağı'na nakli esnasında evvelâ Buğdan'da sonra Bender'de ikamet etmiştir. (vesika 18). Onun, henüz, general Máriássy ile Buğdan'da bulunduğu [1] esnada bir an evvel Bender'e nakil (بأى وجه كان) ve ikamet ettirilmeleri hususuna dair Buğdan voyvodasına gönderilen hükümdür. Kendisine günde 350 akçe, adamlarına aynı tayinat — Buğdan voyvodası tarafından ödenmek fakat Buğdan cizyesinden mahsub edilmek üzere — verilmesi emredilen bu yazı [2], voyvodanın şikâyetinden bahsetmektedir. Hakikaten Eszterházy Moldva prensile bir türlü anlaşmamış, karşılıklı şikâyetleri [3] ile Babıâliyi meşgul etmişlerdir. Melfufu olan kâğıt gene bu generallere fakat bir sene sonraya aittir. Avusturya elçisi Virmond'un 1720 iptidasında yaptığı teşebbüs üzerine general Eszterházy ve Csáky Serez sancâğında Demirhisar kazasına

عروش | نازہ
المد
۱۶۰ ماسہا
۱۶۰۰۰۰

(Vesika 12) ۱۱۲۹ رسنه ۵ تحریراً في ۵

[1] General Máriássy de kendilerile birlikte iken daha evvel Ruscuk'tan İstanbul'a Rákóczi'nin yanına geliyor. Gelirken maiyetinde bulunan bazı neferlerin Buğdan'a general Eszterházy'nin yanına gönderildiği kapukâhyası Horváth Ferenc'in arzualinden anlaşılmaktadır (vesika 10).

[2] Karácson'un eserinde, Buğdan voyvodasının Eszterházy'yi şikâyet eden mektubuna sadrazamın Bender'e nakledilmeleri hakkında telhis yazılmış aynı tarihli (II camaziyüllahar 1131 : 30 nisan 1719) bir vesika (LII) mevcuttur. Gene bu vesikada, deftere bu generalin 350 akçe ve neferlerinin aynı tayinatlarının kaydedilmiş olduğu zikredilmektedir.

[3] Eszterházy'nin Buğdan voyvodası aleyhindeki şikâyeti Karácson'un eserinde LIII numaradadır. Bundan ferman-ı şerifle kendilerine tayin edilen tahsistın Buğdan voyvodası tarafından verilmediği, bu vaziyete bir nihayet vermesi hususunda, yaptıkları ricaları dinlemediği kaydedilmiştir.

nakledilmişlerdi Bu vesika Eflâk ve Buğdan voyvodalarına ve Demirhisar kadısına hükümleri ihtiva etmektedir. Eszterházy, kendi askerleri ve Máriássy'nin askerleri Bender'de ikamet etmekte ve tahsisatları (tayinat baha ve aynı tayinat) Buğdan voyvodası tarafından, Csáky ve general Bercsényi'nin askerleri Eflâk'ta ikamet etmekte ve tayinatları Eflâk voyvodası tarafından ödenmekte iken, Demirhisar'a kadarki bütün menzillerde ihtiyaçları gene onlar tarafından görülerek bu kasabada ikamet eylemeleri mevzuubahs kimselere emrediliyor. Burada da tahsisatları aynıdır: Eszterházy 350, Csáky 300 sağ akçe tayinat baha, askerleri «يار مشروقيه (230—240 dirhem) اولوق اوزره بهر نفرينه» almaktadırlar. Bender ve Eflâktaki neferleri nakle birer mübaşir tayin edilmiştir. Demirhisar kadısından ve voyvodasından bu neferlerin mevcut olanları hakkında yoklama defteri tanzim edilerek mübaşirle irsali istenmektedir, «tedarik ve tamamen... zaruret ve müzayaka çektirmeyip» verilen tahsisat ve işlerinin Demirhisarı mukataası ve Serez ihtisabı ve Serez âdet ağnamı mukataaları malinden mahsup edileceği de bu vesikada ayrıca tasrih edilmektedir. Bu generaller oraya gitmişler fakat çok kalmıyarak Tekirdağ'na nakledilen arkadaşları yanına gelmişlerdir. Bu aradaki zaman için, şimdilik, başka bir vesikaya mâlik değiliz.

Ruşçuk'da bulunan Bercsényi'nin [1], Lehistan'dan davet edildiği vakit kendisine yevmiye 4000, ailesi ve hizmetkârlarına 2000 akçe nafaka baha tayin ve ihsan buyurulmuş iken şimdi ancak cem'an 2000 akçe verildiği ve çok müzayakada bulunduğu hakkındaki, arzuhali

[1] Bercsényi, II. Rákóczi Ferenc'in en yakın arkadaşı, macar istiklâl hareketinin, Prensten sonra, en büyük kumandanıdır. Rákóczi Fransada iken o Lehistan'da bulunuyordu. Türkiye'ye geldikten sonra Rusçuk'ta Csáky ve diğer generallerle kendi kendilerine bazı askeri hareketler hazırlamakla meşgul idiler. Pasaroçca muahedesinden sonra ailesiyle (zevcesi Csáky ailesine mensup yüksek aristokrat bir kadındı. Tekirdağ'ında bile memleketindeki asılzade usullerine göre yaşamış ve herkesle temas etmemiştir) İstanbul'a gelerek (15 I. Ka. 1718) Beyoğlunda ikamet etmiştir. Virmond Viyana'dan döndüğü vakit Fransa elçisi onu Beyoğlundan uzaklaştırarak Tarabya'ya göndermiştir. Zira elçi onunla aynı mahallede ikamet etmek istemiyordu. Rákóczi'nin daima muhitinde görmek istediği bu general o sırada İstanbul'a gelen Rus elçisi Daskow ile -ki Lehistanda iken tanışıyorlardı-, Kayser aleyhine bir türk-rus anlaşmasını ihzar ve temine çalışan Rákóczi arasında tavassut yapmış, fakat bu adamın ciddi bir işe yaramayacağını anladıktan sonra derhal bırakmıştır Tarabya'dan hususî bir gemi ile Tekirdağ'ına nakledilen Bercsényi orada aldığı tahsisatla (günde 600 akçe) muntazam ve diğerlerine nazaran daha müreffeh bir hayat yaşamıştır. Evvelâ karısı sonra da 1725 de kendi ölmüştür. Asztalos Miklós, *aynı eser*, s. 453, 454, 455.

1718 iptidalarında ve padişahın bizzat sefere çıkacağı kanaati mevcut olduğu bir zamanda yazılmış ve gerek kendisinin, gerekse halen *چرنو* da aynı fena vaziyette buluna Csáky'nin sefaletten kurtarılması istirham edilmiştir. Mahrumiyet ve ıstıraplarını en kuvvetli kelimelerle ifade etmeye çalışan bu mektupta, «جزال و باش وکیل مجارلویان» diye imza atan, Bercsényi'nin şu satırları 1717 hadiselerini hulâsa etmek ve gelecek seneler için olan ümidi göstermek itibarile dikkate şayandır: «gerçi sene-i sâbıkta ümit ve murat ettiğimize göre Efendim راقوی کral yanımızda bulunmadı ve süyufumuz kuvvetile Macaristan'a girip hizmet eylemek müyesser olmadı ve lâkin belkim *وتمالی حضرتلری* bundan sonra nasip ve mukadder ede...».

Neşrettiğimiz vesikalardan yalnız birisi (vesika 7) doğrudan doğruya Rákóczi'ye aittir. Eszterházy'nin o sırada Tekirdağı havalisinde zuhur eden bir sâri hastalık esnasında ölümü ve perişan bir halde bulunan ailesi efradının Lehistan hududuna kadar iâşe ve nakillerini talep münasebeti ile yazdığı, Karácson'un ise neşrettiği vesikalarda ancak ismini zikrettiği [1], bu mektup sadrazama hitaben yazılmıştır [2]. Asıl mektubun tercümesi olduğu bildirilen bu yazıda (فایده) bundan başka gerek Fransada kalan zevcesinin ölümü haberile müteellim bulunduğu, gerekse salgın hastalığın sirayetinden korktuğu, sadrazamın mektubuna nail ve istediği çadırların [3] vasıl olmasından da memnun olduğu bildirilmektedir. Vesikanın diğer tarafında, Rákóczi'nin teklif

[1] Dr. Karácson'un saray arşivinden kaydiyle neşrettiği bu vesika adı geçen eserde XCI numara altındadır,

[2] Macar tarihçilerinden Angyal Dávid sadrazamın, Rákóczi'nin, daha İstanbul'da ikameti esnasında, tavsiyelerini memnuniyetle dinlediğini ve Avusturya elçisi Virmond'un Rákóczi'yi bu sebepten uzaklaştırmak istediğini, fakat Tekirdağ'ına gittikten sonra da Babiâli nezdindeki nüfuzunun azalmadığını bildirmekte, hatta Türkiye'de bir rus diplomatik mümessilinin daimî surette kalmasında müessir olduğunu iddia etmektedir. Keza ona göre, 1721 deki türk-Venedik ihtilâfı arasında sadrazam Rákóczi'nin, tahriri olarak sunduğu, mütalâasına istinaden harp yapmaktan sarfınazar etmiş ve Babiâliyi çok heyecana düşüren 1722 Rus-İran harbinde'de, Rákóczi, Türk-Rus hududu hakkında bir plân yapmak suretile Türk-Rus anlaşmasının akdine hizmet etmiştir. Angyal Dávid, *II. Rákóczi Ferenc* 567 (*Történelmi Tanulmányok*, Budapeşt, Ak. nşr.).

[3] Rákóczi, Mikes'in mektuplarına nazaran, civardaki acı sulara gittiği vakit, maiyeti halkı ile çadırlarda kalmıştı. Ricası üzerine, 14 hazine (küçük çadır), bir tane oba (keçeden yapılmış büyük çadır), bir tane alelâde çadır (askeri), altı sekban çerkesi itası için 4 cemaziülahar 1134 (20 mart 1722) tarihli bir fermanın verildiğini Karácson, vesikaları arasuuda (LXXXVIII.), zikretmektedir. Bu vesika 5 ay sonra olduğuna göre, mevzuubahs 5 çadırın, evvelkilere ilâveten sonradan gönderildiği tahmin edilebilir.

eylediği gibi [1] yani «harcirahlarına medar olacak bir akçeleri olmamağla... altı aylık tayinat bahası hesap ve ehl-ü etbainın harci-rahları için ihsan olunmak üzere...» müteveffa generalin şavval 1134 (temmuz/ağustos 1722) iptidasından itibaren günde 300 sağ akçeden altı aylık tahsisatı olan 442,5 kuruşun itasına dair muhasebe kaydı ve telhis vardır. Pasarofça muahedesinin 15 inci maddesinde ismi geçen ve Türkiye'de hudutlardan uzak bir mahalde iskân olunarak murad edildiği veçhile ailesi ile birlikte yaşayabileceği tasrih olunan bu generalin ölümünden sonra da, Babiâli, general hayatta imiş gibi, altı aylık tahsisatını tahakkuk ettiriyor ve artık Türkiye'yi terk etmesinde bir mahzur olmayan ailesine harcirah olarak veriyor.

Rákôczi, istiklâl harbi esnasında, Avusturyalılarla altı büyük harp yapmıştı. Bunların sonuncusu 22 ikinci kânun 1710 da Romhány civarında vukubulmuş ve Kurucz ordusu bidayette muvaffak olmuş fakat sonra, sayıca çok faik olmasına rağmen, bozguna uğramıştı. Bu cenkten 23 gün sonra Rákôczi'nin İstanbul'daki adamına gönderdiği mektubun Türkçe hulâsasında (vesika 24) bu harbin tafsilâtı ve bu esnadaki askerî harekâtın sureti cereyanı yazılmaktadır. Avusturya kumandanları Sickingen ve Saint—Croix adetçe çok üstün bir kuvvete karşı disiplinli bir ordu ile mühim bir muvaffakiyet elde etmişlerdi. Fakat bu rapor bize bir mağlûbiyetten bahsetmemektedir. Bilâkis bazı muvaffakiyetleri haber veriyor. Düşmanın kuvvetini olduğundan çok [2] gösterirken kendi kuvvetinden bahsetmeyişi [3], zayıatını az gösterişi [4] bu raporun sıhhat ve hakikatinden şüphe ettirmektedir. Mamafî bu harbi her iki taraf ta kendisi için bir zafer ad ve hadîsati kendi noktai nazarına göre muhakeme etmiş olabilir. Diğer taraftan Rákôczi'nin Babiâli ile daimî surette temasını muhafaza eden adamına, bazı mülâhazalarla, kasden bu şekilde idareikelâm ettiği de hatıra

[1] Karácson'un bu hususta neşrettiği bir vesikada (XCI) Rákôczi'nin, ölen Eszterházy'nin ailesi için, generalin 6 aylık tahsisatından başkaca harcirah verilmesini de talep ettiği, Babiâlinin de bu teklifi kabul ederek hem o aylık tayinatı olan 442,5 kuruşun hem de ayrıca Lehistan hududuna kadar ailesine ve hanesi halkına harcirah verilmesi için ferman-ı âli sudur ettiği ve bu hususta zilhicce 1143 iptidası (1-10 mart 1722) tarihinde tezkere yazıldığı bildirilmektedir, Mevzuu-bahs tezkerenin itasını bildiren bu vesikada ise harcirahları için 442,5 kuruşun verilmesi kaydedildiği fakat ayrıca bir harcirah itasının mevzuu-bahs olmadığı görülmektedir.

[2] Sickingen'in ancak 1500 kişilik kuvveti vardı. Asztalos M., *aynı eser*, s. 351.

[3] 3000 leh, litvan, tatar süvarisi, 500 İsveç zırhlı askeri olmak üzere 12000 kişi. Asztalos M., *aynı eser*, s. 351.

[4] Bu kayıp 16 zabıt 386 nefer idi. Asztalos M., *aynı eser*, s. 352.

gelebilir. Çünkü bu hareketin harici yardımlara gittikçe daha fazla ihtiyaç gösterdiğini kabul ettiği bir devrede bulunuyordu. Fakat, herhalde, bu noksan tercümeden ziyade, vesikanın aslı bize daha tam ve sahil bir fikir verir ve bizi tenvir eder.

Diğer raporlardan biri Pasarofça muahedesinin ferdasında Avrupa vaziyetine dair İstanbul'daki Avusturya elçiliği baş kâtibinin verdiği, diğeri de İmparatoriçe Mari Terez devrinde Avusturya-Macaristan münasebetlerine ait Buğdan beyinin gönderdiği iki şayanı dikkat vesikadır (vesika 25, 26). Dolayısıyla bu mevzua taallûku, Rákôczi ve tevâbiinin Türkiye'deki ikameti ve Habsburg'ların bütün Macaristan mukadderatına tamamen hâkim oldukları zamana ait bulunduğu için bu küçük kolleksiyona dercedilmesi uygun görülmüştür.

Kral Rákôczi ile ilgili, III. Ahmet devrinde, tarihsiz üç Hattı Humayun mevcuttur. Birincisi sadrazam tarafından, İspanya'dan Rákôczi nezdine gizlice gelerek elçiye terfik edilecek bir kimse hakkında, yazılan arızaya padişahın derkenarını (Hattı Humayun) havidir. Mesele malûm olduğu, yani Rákôczi'nin Edirne'de bulunduğu esnada (28 I. Teşrin 1717—14 ağustos 1718) ve mevzuubahs elçiyi [1] mart içinde kabul ettiğine göre bu vesikanın 1718 şubatı sonunda veya martı iptidalarında (evahiri rebiulevvel 1130 veya evaili rebiulahır 1130) yazılmış olması icabeder. Bu sırada sadrazam Kayserili Mehmet Paşadır. Babîali Eugen de Savoie tarafından vurulan darbenin tesiri altında ve acı realitenin zaruretleri karşısında, daha ziyade sulh müzakerelerine mütemayildir. İngiltere ve Holanda elçileri de bu hususta oldukça gayret göstermektedirler. Fakat Rákôczi'nin macar millî hareketini Habsburg'lara karşı tekrar muvaffakiyetle sevk ve idare etmesinin, aynı istikametteki diğer bir hareketle ahenktar bir iş birliği yapması takdirinde, belki vaziyeti bir dereceye kadar tamiri, belki de harbin mukadderatını tamamen değiştirmesi mümkün olabilecektir ki, bu, hatıra gelmektedir. Bu üçüncü yardımcı ve müttefikin İspanya olamayacağını kim temin eder? Daha elçinin geleceğinden kimsenin malûmatı yokken Edirne'de Rákôczi ile sadrazam arasında cereyan eden müzakerelerde (17 I. Kânun 1717 den sonraki günlerde) Rákôczi İspanya—Avusturya arasında yakın bir harp olması ihtimalini ortaya sürerek harbe ve mukavemete devamı tavsiye etmişti. Gerçi sadrazam,

[1] İspanya kralının elçisi olarak gelen bu adam, Bossimène, maceraperest bir Fransız binbaşısıdır ve o an için İspanyol politikasının emrinde hareket etmektedir. İspanya hariciye nazırı Kardinal Alberoni, Rákôczi'nin mektuplarını aldıktan ve gönderdiği kimselerle temas ettikten sonra bu adamı bir muhabir olarak göndermiş fakat vaziyet değiştiği takdirde onu tamamen kendi haline bırakmayı düşünmüştü. Asztelos M., *ayrı eser*, s. 449.

ona kendisile İspanya kralı namına müzakere yapmağa mezun olup olmadığını sorduğu vakit müsbet bir cevap verememiş, ancak, İspanya kralı V. Filip'i, Türklerin bu vadide müzakereye hazır oldukları hakkında, temin edebilirse buna muvaffak olabileceğini vadetmişti [1]. Sonra 4 II. Kânun 1718 de padişah tarafından kabul edildiği vakit de bu ihtimalleri derpiş eden bir muhtırayı takdim etmişti [2].

İşte bu esnada ve bu haleti ruhiye tesiri altında bulunan sadrazam «... bundan mukaddemce iade olunan İspanya elçisi için mübaşir olan Seyyid Mehmed ağa kulları henüz gelmemekle yeni gelecek İspanya elçisi nerede müsadif olursa alup getirmesi için izni humayun buyrulur ise...» diye yazarken bu ümidin tesiri altında gibi görünmektedir. Bununla beraber padişahın verdiği cevap makul ve kat'îdir: «nihanf gelecek elçiye Devleti Aliyye tarafından âdem iktiza eylemez ve gelecek elçi Devleti Aliyyeye gelmeyup kralı mezkûre gelecek olmağla ne vakit gelürse kralı mezkûre varmasına beis yoktur âdem tayin eylemeyesin». Bunu yazarken , padişahın, nihani gelecek elçi ile ciddi birşey konuşmak mümkün olmayacağını, bu sıfatla hareket edenlerin hiçbir mesuliyet ve taahhüt altına girmeden kendi menfaatlerini temine çalışmak isteyeceklerini, düşündüğü tahmin edilebilir. Filhakika Bossimène, Rákôczi'ye gelişi güzel vaitlerde bulunmuş fakat ne onunla bir anlaşma imza etmeğe yanaşmış, ne de türklerle doğrudan doğruya teması arzu ettiğine dair bir zan uyandırmak istemiştir [3]. Diğer taraftan Alberoni de, bu iş Avrupa'da duyulduğu ve Kayserin Papa nezdindeki elçisi, bir kardinalın böyle bir harekette bulunmasını protesto ettiği vakit, hiç tereddüt etmeden böyle bir teşebbüsü inkâr etmiş, bu ithamı iftira olarak tavsif eylemiştir [4].

İkinci Hattı Humayun gene tarihsizdir; fakat maaline nazaran aynı şahıslar arasında ve aynı tarihlerde, belki biraz daha sonra, yazıldığı tahmin olunabilir. «Galiba avni hakla askeri islâm düşmana galip olur ve bu sene zarfında dahi zuhur eden düşman münhezim olur.» 1717 harplerini ve 1718 için harp niyetlerini göstermekte ve «... Rákôczi kral ve İspanya ahvallerin müzakere için mübarek rikâbı humayunu mülûkânelerine yüzüm sürüb ikindiyecek müzakere olunacaklar bertaraf olurdu» fıkrası da Rákôczi'nin mütemadi gayretlerini ve İspanya'nın bir müttefik olmak ihtimalinin belirlediği 1718 senesi baharını, galip bir ihtimal olmak üzere, Bossimène geldikten sonra cereyan eden konuşmaları hatırlatmaktadır. Filhakika Rákôczi'nin

[1] Asztalos M., *aynı eser*, s. 447.

[2] Asztalos M., *aynı eser*, s. 448.

[3] Asztalos M., *aynı eser*, s. 449.

[4] Asztalos M., *aynı eser*, s. 450.

sadrazamla, yukarıda bahsettiğimiz, konuşmalarını müteâkip sulh partisinin zayıflayıp harbe devama karar verildiği bir an olmuştu [1]. Hattı Humayunda «ben de nekadarmüştakım hemen teşrif eyle» bu husustaki kanaati takviye edecek mahiyette telâkki olunabilir.

Üçüncü hattı humayun daha muahhar devre aittir. Tekirdağı'na iskân edilen Rákôczi bu işe memur olan kapucubaşı ile, siyasî vaziyet hakkında, yeni bir muhtıra (bir kıt'a kaima) takdim etmektedir. Evvelce şifahen arzedilen bu husus sadrazam tarafından... «hâlâ manzuru humayunu mülûkâneleri olmak üzere merfuu rikâbı humayunları...» kılınıyor. Rákôczi Tekirdağı'na 24 nisan 1720 de vasil olmuştur. Bu muhtırayı iskânına memur kapucubaşı ile gönderdiğine nazaran mayıs — haziran 1720 (cemaziyelaha — recep 1132) tarihli bir vesika olabilir. Filhakika bu sırada Rákôczi, İspanya ve Rusya hakkında ümit ettikleri tahakkuk etmemekle ve bu hususta sukutu hayale uğramış bulunmakla beraber, gene bazı projeler tertip etmekten halî kalmıyor, hazırladığı muhtıraları padişaha ve Fransa kralına göndermekte devam ediyordu [2].

Avrupa'nın umumî siyaseti hakkında vazih fikirleri olan ve devletlerin birbirleriyle münasebetlerine binnisbe daha iyi vakıf bulunan Rákôczi, gönderdiği muhtıralarla padişahın ve Türk devlet ricalinin daha geniş ve daha objektif düşünmesine hizmet ediyordu. Bunu Hattı Humayun (mezburun yazdığı kaimede bazı kelâmları hariç olamayıp) açıkca göstermektedir. Problemler bu vesile ile de daima dikkat nazarı altında tutulmaktadır: «... Def'i lâzım gelen nemçelûnun akdenize donanma çıkarması vakı midir...», «... çıktığı halde ne tarafta tersane inşa edecektir», «Şah nider». Haricî vaziyet Fransa ile sıkı ve dostane münasebetin teminini bir an evvel arzu edecek bir haldedir; padişah bunu tacil ediyor: «... Ference'ye gidecek çelebi ne zaman gider».

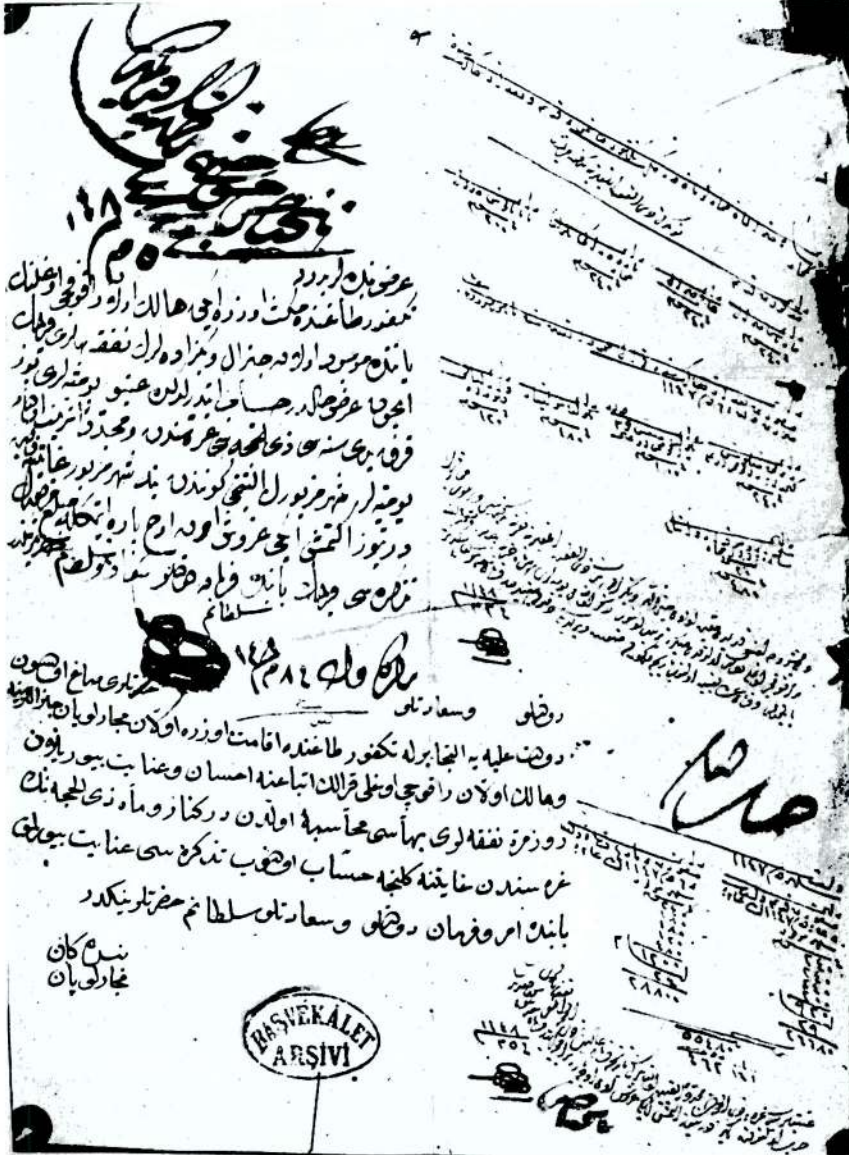
Rákôczi ve tevabii hakkında bu defa ele geçen vesikalar üzerindeki şu kısa, belki de çok noksan, tetkik ve izah tecrübesine burada son verirken bu mevzua dair arşivimizin daha birçok malzeme sakladığı ümidinde bulunduğumuza tekrar işaret edeceğiz. Bu meyanda, Rákôczi'nin türk devlet ricaline takdim ettiği muhtıraların meydana çıkması bu devir tarihini daha çok aydınlatacağında şüphe yoktur. Keza bu mevzua yakından uzaktan temas eden vesikalarda hem Rákôczi ve tevabiinin hem de bu zaman türk tarihinin muhtelif cephe-leri üzerinde ortaya yeni yeni tetkik imkânları koyacaklardır. Bu arzu ve ümidimizin istikbalde tahakkukuna intizar etmek, temenni ederiz ki, her halde boş olmayacaktır.

[1] Asztalos M., *aynı eser*, s. 447.

[2] Asztalos M., *aynı eser*, s. 457.

Vesika : 1 (Başv. Arş. Cevdet tasnifi hariciye No. 6926)

Handwritten title in Ottoman Turkish script, likely 'Mevazir-i Mülkiyye'.

Main body of handwritten Ottoman Turkish text, containing administrative or legal content.

BŞV. H. E.

Handwritten numbers and signatures at the bottom of the page.

Vesika 3 (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 7141)

Vesika : 4 (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 5150)

دوران هرابره ترجمانی قولیله تک تفریر هاجزانه سیدر

بها هیجرتیوال قولی الیم هیاتره سیدر وکلیدر کیفیتی قولی لایقین تحقیق و تفریر اولنه دیر شرفهدود اولون فریمان عالمینه استیلاک
اولون ولد ساقاری نام مذکور قولی الخاله هذه لستانه سعادتیه مقیم اولوب هیاتره اولون فریمان و تفریر تحقیق اولون
بسته نزد جاکری به دخی احضار شخصی معلوم بندی اولدیفیدن ناکم شخص مذکور فی نفس الامر و شوالد مستطد اولون دان ولد
ساقاری اولوب شخصی دیگر اولدیفنی حاضر بیضان موثوق الکلم و اهل عرض کسینه لرنک شهادتله تحقیق واستشعار اولمغله
استیلاؤ لومر خاکهای داوانه لرینه تفریره اعتبار قلندیفنی محاط علم قولی جودلوقده امر فریمان حضرت من له الودود

بصحة

لونه و غیره قاری بی محار و غیره بنویسند که اولون فریمان و تفریر تحقیق اولون
حضرت لایقین استیلاک اولون فریمان و تفریر تحقیق اولون
شرفهدود اولون فریمان و تفریر تحقیق اولون
بها هیجرتیوال قولی الیم هیاتره سیدر وکلیدر کیفیتی قولی لایقین تحقیق و تفریر اولنه دیر شرفهدود اولون فریمان عالمینه استیلاک
اولون ولد ساقاری نام مذکور قولی الخاله هذه لستانه سعادتیه مقیم اولوب هیاتره اولون فریمان و تفریر تحقیق اولون
بسته نزد جاکری به دخی احضار شخصی معلوم بندی اولدیفیدن ناکم شخص مذکور فی نفس الامر و شوالد مستطد اولون دان ولد
ساقاری اولوب شخصی دیگر اولدیفنی حاضر بیضان موثوق الکلم و اهل عرض کسینه لرنک شهادتله تحقیق واستشعار اولمغله
استیلاؤ لومر خاکهای داوانه لرینه تفریره اعتبار قلندیفنی محاط علم قولی جودلوقده امر فریمان حضرت من له الودود

مجلس

Vesika : 5 b (Başv. Arş. Cev. tas. ha 2362)

Handwritten signature or title in the upper right corner.

Main body of handwritten text in Persian script, containing a detailed report or official document.

BASVEKALET ARŞIVI

Handwritten signature or stamp at the bottom right.

Vesika : 5 c (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 2362)

Vesika: 6 a (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 5892)

۵۸۹۲ خارصیه

عزیزین لر بدیم
 تکفود طاعتین مکن افنده اولدی مجار لوبون جانی
 پوی بیان قیوز اونوز کرا ایجه نطقه بهک کتور طای
 یزکی سفا طلمه یاکون صیتی لاشنه بیان قوز اونی دنی
 محرق کرسدن سیز زور غایب کجده بر اعی نقصه کلا
 ابدی قیوز نو مهور کیمر سیرجه سالی ایزد کون اوجوز
 ایللیغوز یی قوش ایضه بکلی قور کون اینی قور نیک
 مسانده قوش ایچون ایزد و صفا نیک اولدی بن قریه
 قوش سوز و طعم صفت کند

۵۸۹۲
 ۳۱

BASVEKALET ARŞIVI

Vesika : 6 b (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 5892)

دولت و سعادت و خاتمه صلوات اعظم دوستی حضرت زین العابدین
 ارباب طاعات و عبادت اصحاب مناجات اولاد و مشایخ کلام
 دستکارهای صواب سعادت نوری اومه کمال تعظیم و تکریم و طهارت
 دل و جانانه عرض و طهارت و مودت قلندری دولت و ذمجهای
 و سعادت جاوید اناری دعوات بانظری تکرار و تکرار اولین
 سیاقه دوستانه آنها اولادان مورد که بودی و دظری
 باوق ایند بر کاه اهل قریه بان فریخته و قلی حکم بر باره
 و باره و ناچار مظهره کن طالعون مفسرین و سایرین خوشه و برهان
 ناشی مصارف کبیره و قلمت سرمایه و مصایفه و از سببه گرفتار
 الم و کدر و ماتم زده مصیبت و در کار ابرک طرف اصفانیک سلطان
 تجرید کشیده مکتوب سعادت شیخ بوی دود و وصول نوبت محرم
 دولت مؤتمن تقص خاطر دلداری بریم مری و نیک رفتن خبری توه
 و در هتیم اجن اهر و زمان بیرون بشی عدد جاد و دی طارش
 دعوی بدیده و سوسن بدو بدیده و محض اولدق حق تعالی
 عمر و دولتیکری دائم ایله در جیح بادشاهی عالیسانیه ملکی کار
 جند اندر دن آشیخ تازی نام جنرال مایستراک بکری بدی گویند
 وفات ابدوب اهل عالی بله ماکا بکری نفر مفسداتی نوبی جبار در
 فلوس اسحه جبار در و کون زنده کتبات ابد و تری بکری اولد و در
 عاری بدیوز و سندن جبار و دین نوبت و دوزخ ازین اصحاب
 حقوق طلب و در بیکره ادرار اگر طرف نمایان جبار از هتیم
 غنات بیرون از اسه جباری و در ادرار که کفشار اولد و در شان
 صورت و وقت علیه اسلانیه مقتضای اولد و در هتیم رحمت
 عیبت و در بیکره خلاصه اعانت و نهدن سده هزاره رحمت
 و عهدتله جبار اولد و بله نه سعادت و نوبت و دینه رحمت و اعانت
 موقوف و اهلری اجن مرز مسعود و دوزخ یعنی حساب ازین
 شوالف ابتدا و الفی این حساب ازین بود و ادرار اولد
 کبیرتیه بدله غنات بیرون دظ و جانان و موز و در بیجه
 صاحب دوق حضرتان غنات عمده ایله موز و در بیجه
 و ادرار بله معتز اولد

Vesika: 7 a (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 1063)

مرواریدی اسرار
 هزاره کتوبه
 علم کسب از این کتاب حاصلد
 در شان و سعادت و خاتمه صلوات اعظم دوستی حضرت زین العابدین
 ارباب طاعات و عبادت اصحاب مناجات اولاد و مشایخ کلام
 دستکارهای صواب سعادت نوری اومه کمال تعظیم و تکریم و طهارت
 دل و جانانه عرض و طهارت و مودت قلندری دولت و ذمجهای
 و سعادت جاوید اناری دعوات بانظری تکرار و تکرار اولین
 سیاقه دوستانه آنها اولادان مورد که بودی و دظری
 باوق ایند بر کاه اهل قریه بان فریخته و قلی حکم بر باره
 و باره و ناچار مظهره کن طالعون مفسرین و سایرین خوشه و برهان
 ناشی مصارف کبیره و قلمت سرمایه و مصایفه و از سببه گرفتار
 الم و کدر و ماتم زده مصیبت و در کار ابرک طرف اصفانیک سلطان
 تجرید کشیده مکتوب سعادت شیخ بوی دود و وصول نوبت محرم
 دولت مؤتمن تقص خاطر دلداری بریم مری و نیک رفتن خبری توه
 و در هتیم اجن اهر و زمان بیرون بشی عدد جاد و دی طارش
 دعوی بدیده و سوسن بدو بدیده و محض اولدق حق تعالی
 عمر و دولتیکری دائم ایله در جیح بادشاهی عالیسانیه ملکی کار
 جند اندر دن آشیخ تازی نام جنرال مایستراک بکری بدی گویند
 وفات ابدوب اهل عالی بله ماکا بکری نفر مفسداتی نوبی جبار در
 فلوس اسحه جبار در و کون زنده کتبات ابد و تری بکری اولد و در
 عاری بدیوز و سندن جبار و دین نوبت و دوزخ ازین اصحاب
 حقوق طلب و در بیکره ادرار اگر طرف نمایان جبار از هتیم
 غنات بیرون از اسه جباری و در ادرار که کفشار اولد و در شان
 صورت و وقت علیه اسلانیه مقتضای اولد و در هتیم رحمت
 عیبت و در بیکره خلاصه اعانت و نهدن سده هزاره رحمت
 و عهدتله جبار اولد و بله نه سعادت و نوبت و دینه رحمت و اعانت
 موقوف و اهلری اجن مرز مسعود و دوزخ یعنی حساب ازین
 شوالف ابتدا و الفی این حساب ازین بود و ادرار اولد
 کبیرتیه بدله غنات بیرون دظ و جانان و موز و در بیجه
 صاحب دوق حضرتان غنات عمده ایله موز و در بیجه
 و ادرار بله معتز اولد

Vesika: 7 b (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 1063)

Vesika : 9 (Başv. Arş, cev. tas. ha. 2765)

Devletlü ve İna yetlü Sadrazam Hazretlerine macarlûyan ceneral-
lerinden hâ'â Yeniköy'de olan Forgach (فورغاج) nam ceneralin arzuhalidir.

Bu kulları leh diyarında iken Hotin valisi hazretlerinin ağası yediyle gelen emri şerife imtisalen sayir ceneralleriyle maan kemali lûtf ve keremlerine istinat edip Mahrusa-i Devlet-i aliyyeye geldim ve lâkin hidemat-i aliyyede hulûs ve taviyyet ve istikametim ve gayret ve hamiiyetim müşahede olacak fırsatlar müyesser olur ümit ve intizariyle tayin buyurulan şeyi روزمره قلیل nafakadan gayri bukadar zamandanberu حال ضرورتمه سدرمق olmak bir türlü ihsana mazhar olmayıp nefsim ve evlâdım ve tevabim مومنتلری için cümle esleha ve eşya ve beygirlerimi fûruht edip استدانه dahi mecbur oldum tayin buyrulan روزمره dahi nice müddet katolunup hali perişanımı İna yetlü Efendimin دولتلرینه arz ve ilâm eylediğimde inayet buyurup yine روزمره tayin ihsan buyruldu ve bu lûtf ve keremlerinin teşekküründen روزولال bir an hâli değilim ve lâkin حد کفاه balığ olmayıp eşeddi fakre mübtelâ oldum ve bu halde iken kıralım راقوجی bahanesiyle صبری پیشه edinip خدمات علیّه غیرت و طویم مشاهده عالم tasdie cesaret etmezdim çünkü bu cümlede musalaha vukuu sebebiyle ümidim tarikleri mesdud oldu ve bu kulları dahi meyus oldu geldiğim diyare geri avdet eylemeğe ارزاقی اذن شریفلری buyrulmak babında inayetlerin rica ve niyaz ederim ve İna yetlü Efendimin سعادتلرینه yüzüm ve gözüm sürüp نیاز برله تضرع و نیاز هزار تواضع edrim ki bu mahalden Yaş'a varınca izni şerifleri buyrulmak babında inayet buyurular ve Yaş'dan Leh'e varmağa tedarikim görmek için Yaş'da mekseylemek iktiza edinciye değin hâlâ ferman-ı âlileri olan نفقم بهاسی Buğdan cizyesinden verilmek babında Buğdan Beğine hitaben emri şerif ihsan buyrula دولت علیّه لایق ve شوکت شان و olduğu veçh üzre bu ahkara izni şerif ve mukadder hâlime inayetleri mebzul buyrulmak ümidindeyim ve حق تعالی حضرتلری intizarındayım روزمره و کامرآن و کامرآن dayim ve İna yetlü Efendimi herhalde روزمره و کامرآن

Vesika: 10 (Başv. Arş. cev. tas. ha 6798)
Harfi kavil üzere zol hükmü emrimdir

Devletlû merhametlû Sultanım hazretleri sağ olsun hâlâ Haşmetlû Efendim راقوجى فرنجى kiralın yanında olan قطنلردن (=katona «asker») on nefer ve مارياش (=Máriássy) nam binbaşı ile Ruscuk'dan gelen katona-
 lardan dahi beş nefer mecmu on beş nefer katona hâlâ hâ ferman-ı âlî Buğdan'a tayin buyrulan macarlu ceneral اذرهazy (=Eszterházy) yanına irstanê samedten on beş nefer مرادم عليهلردن مرچودرکه مرچودرکه Buğdan'a Ceneral اذرهazy yanına varınca değin mürur ve uburlarına bir fert mümanaat olunmamak babında yol emri kanun üzere ihsan buyrulmak babında rica ve niyaz olunur مرحمتلو دولتو
 سلطانم حضرتلرینکدر

کتبخدا باب مجارلویان (= Horváth Ferenc) بنده حیروات فرنج

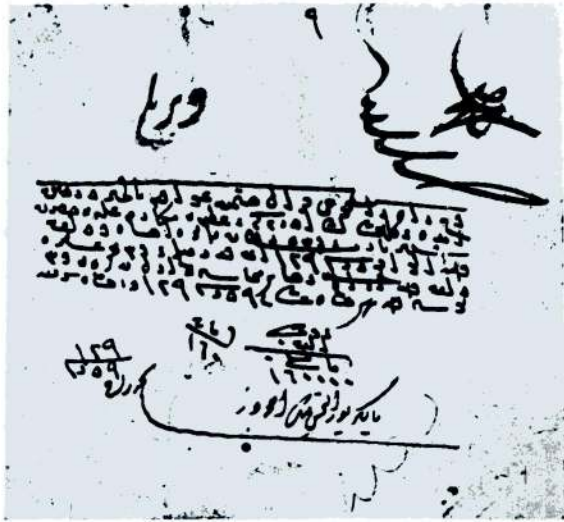
Vesika: 11 (Başv. Arş. cev. tas. ha. 5500)

Zabiti marifetiyle mahbusen mahallinde
 ترافع شرع ve üzerine sabit olan madde
 tescil ve mezbur habiste ibka ve keyfi-
 yet صورت سجلیله اعلام olunmak için em-
 rimdir.

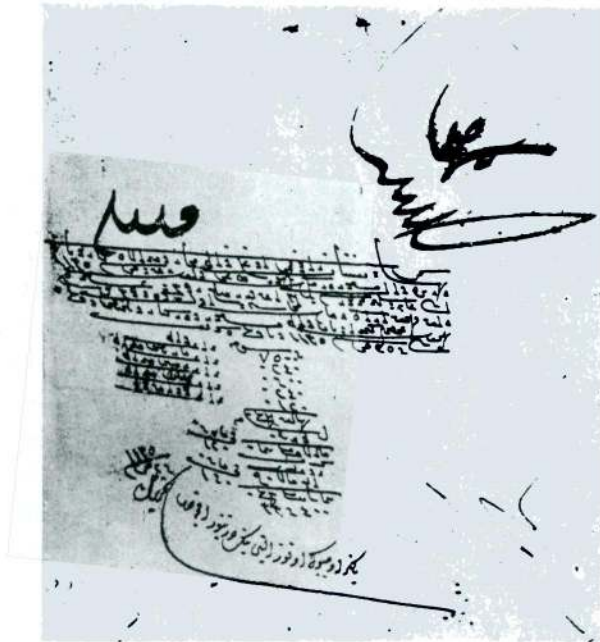
Devletlû inayetlû Sultanım hazretleri sağ olsun bu daileri دولت دولتی iltica eden مجارلویان طایفهسی üzerine ba ferman-ı âlî başbuğ nasp ve tayin ve kırk senedenberi Tekfurdağı'nda meks ve ikamet edip taife-i mezbur ورمیده ورمیده Saatchioğlu Mehmet nam şakî içimizden ماریه nam nasraniyenin sağire kızını cebren alıp götürmek murat eyledikte anası dahi meneylediğinden anası mezbureyi حق پشتو kurşuniyle çarp ve helâk edip firar üzere iken bir tarik ile ahz ve zabite teslim ve elyevm bu tarafta mahbus olup merkumun bugüne رضای حضرت ولی التعمی hareketi taife-i mezburenin adem-i emniyyet ile باء و بادى bu misillû şekavet پدشهره موجب عبرت olmak için şaki-i merkumun takip ve hususu آصفانلرینه احاله کوشمالی امر و مرحمت و احسان دولتو عنایتلو سلطانم حضرتلرینکدر

الداعی

میکش (Mikes) باشبوغ مجارلویان حالا

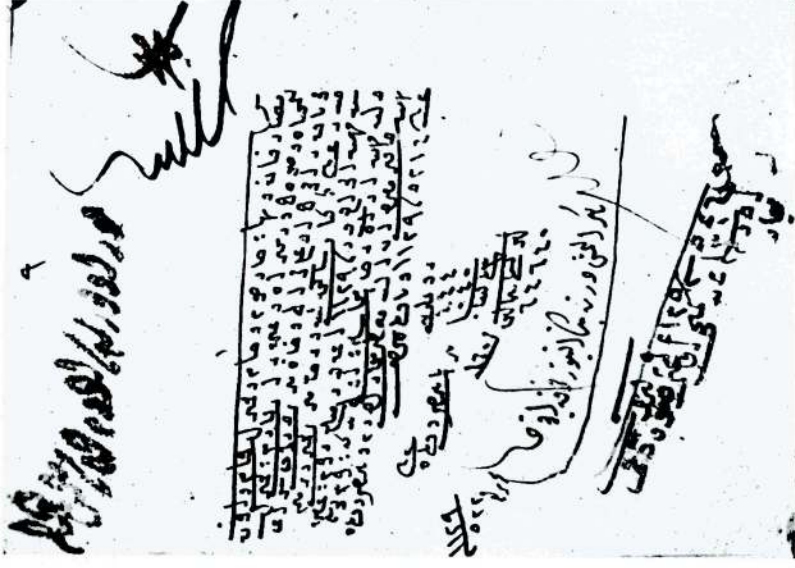

Vesika : 12 (Başv. Arş. A. Emiri tas. III. Ahmet devr. 14240)

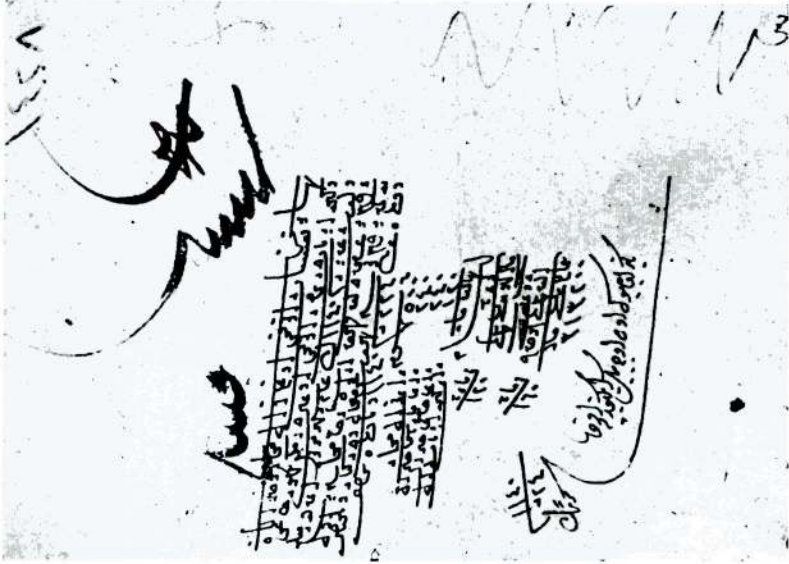

Vesika: 13 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 837)

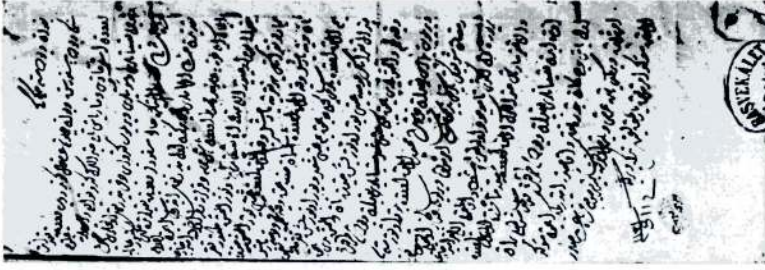

Vesika: 15 (Başv. Arş. A. Emiri tas. III. Ah. dev. 14523)

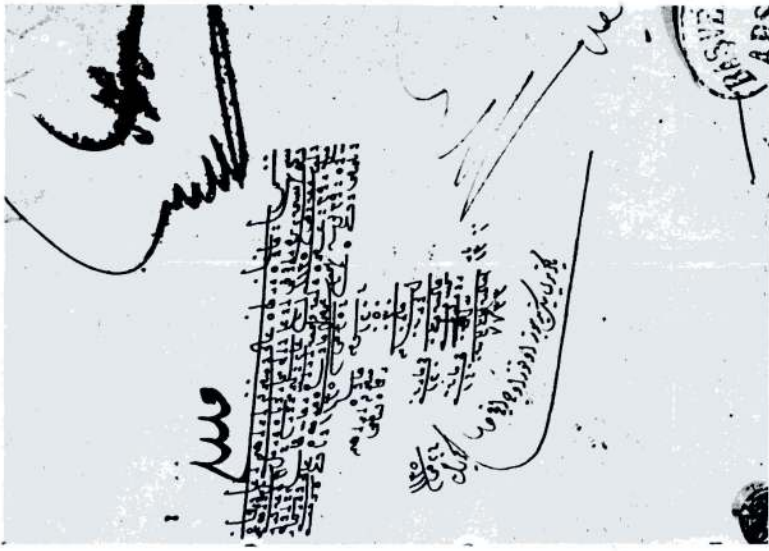
Vesika: 14 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 1428)

Vesika: 18 a (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 814)

Vesika: 17 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 1423)

Vesika: 16 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 837)

Vesika: 19 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 962)

Emrimdir

Asitâne-i Saadetimden Hotin'e varınca yol üzerinde vaki olan kadınlara ve kethudaları ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki

راقوچى فرنج ختمت عواقبه بالحير کiral zade افتخار امراء الملة المسيحية 'in Hotin tarafına irsal eylediği bir nefer âdemisi işbu شريفه her kangınızın taht-i kazasına dahil olur ise himayet ve siyanet ve كندويه واثوابه قطعاً تعرض ve جزیه مطالبه سله ile bir fert olunmayıp ve خلاف شرع شريف امن و سالمأ mürur ve uburunda tekayyüt ve ihtimam eylemeniz babında فرمان عالیشانم صادر olmuştur.

Evayil Rebiülâhar 1133
(=1—10 II. kânun. 1721)

Vesika: 20 (Başv. Arş. İbnüle. tas. ha. 1329)

Tekfurdağı kadısına ve yeniçeri serdarına ve اوغلى قرالك yanına tayin elunan Çorbacı'ya hüküm ki

Hâlâ Tekfurdağı'nda meks ve ikamet üzere olan راقوچى اوغلى قرالك ve yanında mevcut macar cenerallerinin atlarına sene-i sabıkı üzere kifayet miktarı çayır verilmek üzere emri şerifim ricasına arzuhal ve etmeleriyle Hazine-i Âmire'de mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukta Tekfurdağı'nda چابزلندن بعض كسانك ملك چایır tayin olup kaç dönüm iktiza ederse bahası taraf-ı mîriden verilmek üzere yüz otuz sekiz senesinde emri şerifim verildiği derkenar olmağın derkenarı mucibince sene-i sabık üzere iktiza eden bahası tarafı mîriden verilmek üzere mezkûrların طوارلرینه kifayet miktarı çayır tayin ve انلرى باغلندريلوب ve ne miktar dönüm çayır verilir ise معرفت شرعله bu دفتر و اعلام olunmak için emr-i şerif tahriri telhis mucibince hüküm ve فرمان عالی شانم صادر almağın veçhi meşruh üzere emr-i şerif yazılmak için tezkere verildi.

Fi 24 şaban 1139 (15 mayıs 1727)

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a legal or administrative document. The text is arranged in two columns, with the right column being the primary focus. The script is dense and cursive, characteristic of the period. There are several lines of text, some of which are crossed out or written over. The document appears to be a record or a decree, possibly related to land or property, as suggested by the words "arşiv" and "vesika" in the caption. The text is written in black ink on aged, slightly yellowed paper. There are some faint markings and a circular stamp at the bottom center of the page.

Vesika: 21 (Başv. Arş. Cev. tas. ha. 7102)

olan hâlâttan olup ancak şu günlerde paşayı mumaileyhin ve maiyetinde olan asakirin فتورنجی موجب رخصت داده حالات تکونته ötedenberi her hangi mahalden verdirilmiş ise fimabaat dahi iktiza eden zahirelerinin ita ettirilmesi emrine ihtimam ve dikkat etmek için mektup tahrir ve (Boş bırakılmıştır) ile irsal olunmuştur ان شاء المولى بروجہ مشروح عمل و حرکتہ مبادرت و السلام علی موانع انهدی eyleyesin

بیورد صحرای وازنه
یوسف عبدالله
۱۱۹۹

حالا در دولت علیّه اقامت او دره اولن نجه جاسا
 شرکابینک تغییرور
 مایا یولک اون ایچی کوزله مورخ بجدن مکنز بلم کلوب
 دولدر و صاحب دولت اقدیر حضرتیه
 دخی باش و کلدک بشقه مکنز کلوب جناب عالی
 سلام و دعا این نسیخدن سکره بونیده لوبی بنسه
 نبلنه مامور المشهور شوکنر و مظنون شهنا
 معظم اقدیر حضرتین جناب مایا زینیه و صاحب
 الهم و دولتر اقدیر حضرتیه حشمه جاسا
 اقدیرین رفیقان فامه لردی بلا تاخیر رفیقان
 ارسال اولن او دره دولر کن شد بکه حاله استبر
 مکنز موت اساریله بلا دم تکلف خاکبای علیّه
 شرف یاب بوردن مرجو و شرف مرد و بوردن حامدا
 بوردن اقدم الی و برونند دایم زینیه تحیر بوردن
 مکنزین فانه دیزل مقبول شریفی اولیجسته مشار
 جاسا اقدم خیر الغله و شائق و موادمه به نیای
 مرقم فانه وزیری او دنگاری و بخر بوردن مقداری
 مویجه نداوک ابتدود بونیده لوبه ارسال المیدای
 سفار علیّه لوی اولد فده نه و جمله فرمان بوردن
 به حاضر و آماده دولر حوادث اولن او دره
 بخر المیداری بودر که سفویا زینک دنهای است
 فراتینک دنهای سحر بالقدرد مقابل اولر سفور
 ایجه دنهای زیاده اولر قیده بولنغاه و اسوجونان
 نالین دنهای قیبه یقینن کلک المامغاه بر مقدر حینک
 و حدادن سکره اشوکلونک دودت یاره فرشته لوی
 سفورون اخذ اولر قیبه قصوری جلد بکشتارور
 بوندن غباری اولر فرارده برشی واقع اولد و جی
 یازمیدولر شالده واقع قرالدرک عمرنا مصالحه لوی

ایچرف محل کالمه تعین اولنان برفیقون نام کلامه
 اکرجه هنوز کالمه شروع اولن مشدر کن سفور
 جاری مجا فرورده بر فرخر نوندوب کالمه امان
 اولن او دره ایدر بجده اولن الجیب دخی جاری
 رفیقون جاسا اقدیریه ها دوستن اطهار
 ایدوب تجدید مصالحیه مباشرت اولن او دره
 وله جمهوریتک قدی استقلالی و سرسینتو خصصین
 بشقه ماده عقد اولن او دره قرار و برشادون
 اسپانیه ترالی ایله اولر مصالحه کالمه قوت قریبه
 کعبه شه جاساری و تاریخه ترالی و اسپانیه ترالی
 و انگاره ترالی و ندرلانده استاز جاتر الیری بورد
 علی الاقنات مصالحه الملک او دره دولر لور تاریخه ده
 بین الزمال و الناس عظیم اختلال اولر ترالی و کلی
 اون دوفده اولد یقین کمال و تیله دنه انبساط و نمایه
 او دره در زرا اسپانیه ترالی نه کمد و جاننده اولد برف
 تاریخه و بالندن بخصایری آل الفزنده اضلال ایدوب
 فرما جنوب انکه دور و احوالک نه بی نیایه واره یعق
 محارم دکلمدر و بر حتم کلام ایدوب

مروض عبداحقر لیردک

بوزن دوت ای مخدم چهار ملکشنک بعض امور بی تنظیم منسده رومال مجید
 زوجی واعیان دولتی ایله ملک مزبور نایق مفرح کو منی اولون برکون
 نام مخده ورود ابلدکنن چهار اعیانلری دخی محل مزبور دجه جمع بولنارینه
 عادت قدیمه لرزن زیاده ترتیب نغزاق عسکریه ولواز ماندرینه اقتضای
 وظایف سیاسی رسم سنوی اولون اوزر مرفوم چهار اعیانلریه تکلیف اولدوق
 اغبر لرینه باعث اولدوقدن بشقه چهار رعایا سنک اکثری طالبون
 ولوتران اینسندن اوللر بره نجه دولتی طرفدن رعایای مزبور ونه دخی
 نه دی برانه معامله اولدوقدن کرک بو یاران و کرک رعایا امنکسر
 اولدوقدن ناشی بعض تحویف کوزنه هر کانه جاد رف ایله کوزنه نایق
 دولتی طرفدن احیاطا تعیین مواضی مستجابانه سبله حال منظره اولوموا
 کفایت مقدری نجه هر کوی نقل و تعیین و چهار اهل بسی کرک کوی احاطه و تعیین
 اولدوقدن اولون کرک نغزاق عسکریه و کرک جبالغ خصوص منقاد قدیم
 زیاده به الزام اولموقدری صحیح اولی اوزر نقل و روایت اولدوقدری
 علم عالم رای خدیوانلری بوردوقدن اولیابن و هر خصوص امر و زمان
 عنایت واحسان دونو رعایا بومرجه و اولی انعم عالم اقدم نظام خدیوان

سین

نمان کلده یکن الجی برودن کل بر طرفن آدم انضانی
 و کل یکن الجی برودن علی بنه کل یکن ترال تر کوره
 کل یکن اولقله ترقت کلوسه ترال تر کوره
 وارساندن باس یونقلد آدم نیساع الجیس
 بادشام

عرضیده بیعداد رود که شرکتو عفتو ندرنو مهائیلو
 من سبحان و تعالی مبارک و حمد هانیز. خازدن نامق و سایر سادات و ارباب کل جهانیان اوزره
 و مهرن البیه آمبرجیه سیدالمسلین شرکتو کراشلر انجه خالا اوزره ده کک اوزره اولکل
 قرال اوزروغ باشه اسپانیا ارا اوزرندن تا اولکل کلک الجی نیساع کلک کل یکن کلده باشه و نغاز حصاریه
 کل یکن اولکل و نوزدریشار البه مرشدت خیر و ریشند و برودن مقدمه اعاده اولکل اسپانیا الجیس
 باشلر ان سید محمد انا قولر همنز کلک استجاب کلک کلک حاد اسپانیا الجیس و رده مصادق اولکل
 الی کلک سیمون اذن هانیز بریدر باشه امر نیساع اصدانو تجن اولکل و برین علم عالمقرالی بریدر
 امر و فرمان شرکتو کراشلر غایتلر انتم بادشاه کلک

Vesika: 27 (Başv. Arş. Emiri, III. Ah. dev. 21478)

بنی ز قدرت شایسته همان
 شریف الیه

نم شو کلو کرماندو مهاندر فدیتر ولی نعمت بید دولتم افندم
 انسا، ندرتالی برواقعه علامت حدود کریمه صوف فکرون
 دخی افضا ابر اما هله افاقی اتفاق بولمش غالباً عوس ضله
 عکر اسلام دمنه غالب اولور و بوسنده طرفه دخی طهر
 ابره دشمن مهزم اولور انسا، ندرتالی بویجه واقع اولمه
 دیوانی صاودوی مهم ایندی ندرتالی کورلدی اولطاف اولمه
 برایش بوق زقوجی فرال و آسبانه احوالدری مذاکر ایچون مبارک
 رساب همایون ملوکانه لریه بوزم سورمک استرم مراد همانوی
 اولورسه همان شمیدی و امروپ بوزم سوروب اکیندی بوز
 مذاکر اوله خفا برطوق اولور دیس، و عاده شوکوا افندمکد

Vesika: 28 (Başv. Arş. Emiri III. Ah. dev. 21633)

RESERVALET
ARSIVI

زبورك بازديني جا تيره
 كلاملي خارج او قيوب و قيوبي
 نيج لوزك ان دونه دونا خبار
 ميدنيم ايم دكل خبار ديمي
 ي طرفه نسا انا اين جلك
 خصوصه اوله ايم
 م و سار كراخلو مهابلو
 زاده قزلك ككتور طاعنه
 سانا افاده اولمشدي
 ركاب او يوزري قديم
 مهابلو كراخلو مهابلو

Vesika: 29 (Başv. Arş. A. Emiri tas III. Ah. dev. 21880)

